

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

L. ÉVFOLYAM
9. SZÁM

BUDAPEST, 1937.
NOVEMBER

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
Budapest,
I. ker., Menkina János-u. 8/b.
II. em. 3.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNAR OSZKÁR

Tagsági v. előfizetési díj évenként 8 P
Az egyesülettel és a lappal kapcsola-
tos minden befizetés 48.627. sz. csekk-
lapon történhet. (A csekk számla tulaj-
donosa: Tanítóképző-intézet Tanárok
Országos Egyesülete). Reklamációk
Pócza József pénztáros címére Bpest
VI., Munkácsy M.-u. 26. küldendők
HIRDETÉSEK MEGEGYZÉS SZERINT

A tanítói hivatás óráiról.

A tanítóképző-intézet tanárság már régen hangoztatja, hogy a jó tanítók képzése érdekében a nevelésre nagyobb gondot kell fordítanunk. Ezt a gondolatot egyes kartársak a maguk módja szerint már meg is valósították. Éreztük azonban, hogy intézményesen is kell erre intézeteinkben keretet kapnunk.

Hóman Bálint közközt. miniszter úré az érdem, hogy a nevelés erőteljesebb felkarolása kérdésében nem állt meg a hangoztatásnál, hanem átlépett a cselekvés területére. Nemcsak hirdette a tüzetesebb nevelés szükségességét, hanem az iskolában e kérdés megoldására külön cselekvési lehetőséget is adott. Nemzetnevelő gondolatának egyik kifejezője a középiskolákban és a polg. iskolákban rendszeresített osztályfőnöki óra. Ez az óra adta meg a lökést ahhoz, hogy régi vágyunk végrehajtásához, azaz az ifjúság lelki gondozására intézményes keretet kérjünk. Egyesületünk 1936. évi február havában a tanítói hivatás órája címén foglalkozott ezzel a kérdéssel. Azután emlékirattal fordultunk ebben a kérdésben a minisztériumhoz. Nagy örömmel állapítjuk meg, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr augusztus hó 15-én kelt rendeletével rendszeresítette a tanítóképző-intézetekben a tanítói hivatás óráit.

A tanítóképző-intézet tanárság kezdettől fogva érezte, hogy itt lényegesen többről van szó, mint a középiskolákban. Érezte, hogy itt nemcsak az ifjúság jelleméről van szó, hanem, a tanítóképzés egyéb tényezőivel karöltve, a tanítói hivatásérzés felébresztéséről és fejlesztéséről is. Ezt belátták illetékes helyen is. Ez a magyarázata annak, hogy a tanítóképző-intézetek minden évfolyamában van ilyen óra. A középiskolák nyolc osztályában összesen négy ilyen óra van.

Ha a tanítóképzés célját vizsgáljuk, akkor általában kiváló emberi és nevelői jellemvonásokkal rendelkező fiatalemberre gondolunk. Ha azonban a tanítóképzés munkáját nézzük, ha a különböző tantárgyakat kísérik figyelemmel, akkor általában azt vesszük észre, hogy bizonyos tananyag elvégzéséről van szó. Tehát a célban jellem-

vonásokra gondolunk, a munkában nagyon sokszor csak tananyagot látunk. Most végre kaptunk egy órát, amelyben nem tananyagot kell elvégeznünk, hanem tisztán a növendék emberi és nevelői fejlődését kell szolgáljunk. Általában sokat beszélünk a nevelési elmélet és gyakorlat kapcsolatáról. Ezeken az órákon nagyszerűen lehet ezt a gondolatot meg is valósítani. Minden elméleti gondolat lényegében annyit ér, amennyit abból a gyakorlatban meg tudunk valósítani. Ezek az órák igazi gyakorlati nevelési órák. Hányszor érezzük, hogy a növendék lelki világa mintegy kicsúszik a kezünkéből?! Ezek az órák eggyel több alkalmat adnak arra, hogy a növendéket megragadhassuk. Nem kizárólagos, hanem eggyel több nevelői lehetőségéről, nevelői alkalomról van itt szó. Ez azt jelenti, ha valaki eddig nevelt a tantárgya keretében, neveljen ezután is, (sőt figyelmeztetés arra is, ha eddig nem nevelt volna, ezentúl kutassa tantárgyának nevelői mozzanatait is), ha valaki adott esetekben tantárgyától függetlenül is nevelt, folytassa ezt a munkát ezentúl is, ha valaki mint osztályfőnök irányította az osztályát, csinálja ezt ezentúl is. Ehhez a munkához kaptunk most egy redkívül értékes többletet, munkagerincet: a tanítói hivatás óráját.

Egyesületünk mindig arra törekszik, hogy időszerű kérdéssel foglalkozzék. Ezért tüztük ki ezt a tételt tárgyalásra. A kitűzésben azonban része van annak az értesülésnek is, hogy e kérdés megoldása körül nehézségek vetődtek fel. Vannak, akik tájékoztatást várnak. Úgy gondoltam, a kérdés tárgyalásával segítségére siethetünk mindazoknak, akiknek feladata a tanítói hivatás óráit ellátni. A kérdést úgy szándékozom tárgyalni, megmondom, hogy bizonyos kérdéseket eddig (amikor ilyen óra még nem volt) hogyan oldottam meg, és az elmúlt hónapban mit csináltam ezeken az órákon. Szemelvényeket adok abból, hogy nézetem szerint hogyan kellene és lehetne a tanítói hivatás óráinak kérdéseit megoldani.

Ezeknek az óráknak az ellátásában az első kívánalom a tanár részéről az egészséges világnézet, a tanár és tanítvány viszonya kérdésében pedig a feltétlen bizalom.

Az egészséges világnézet legfőbb jellemvonása a vallásos alapon nyugvó hazafiasság. Ebben benne foglaltatik minden érték. Ha bármilyen értékekre gondolunk, azok lényegében benne foglaltatnak abban az értékrendszerben, amelyet a vallásosság és hazafiasság szerves egysége jelent.

A tanár és növendék viszonya kérdésében a legelső feladat a bizalom felkeltése. Bizalom nélkül nem lehet a lelki élet finom kérdéseit megoldani. Az I., a IV. és az V. osztályban vezetem ezeket a beszélgetéseket. Az V. osztályban a bizalom kérdését az elmúlt iskolai évben intéztem el, amikor neveléstani tanítottam. Most az a kérdés, hogyan intéztem el a bizalom ügyét a IV. osztályban? Megmagyaráztam, hogy pl. természettant úgy is lehet tanítani, ha a diák nincsen bizalommal a tanár iránt. Lelki irányítás azonban csak akkor lehetséges, ha bízunk abban a tanárban, aki bennünket irányítani akar. Azután így vetettem fel a bizalom kérdését: Van-e valakinek

oka arra, hogy irányomban bizalmatlan legyen? Általános hallgatás volt a válasz. Most segítő kérdést adtam: Bizalmatlanok lehetünk pl. tanárunk iránt, ha valamely őszinte megnyilatkozásunkkal visszaélt. Megtörtént-e ez velem? Azaz megtörtént-e az, hogy valaki őszinte megnyilatkozásáért büntetést kapott? Megtörtént-e az, hogy valakinek az őszinte megnyilatkozását tovább adtam? Általános hallgatás volt a felelet. Olyan lényegesnek tartom, hogy őszinte megnyilatkozást kellemetlenség ne kövesse, hogy minden növendéket megkérdeztem arra vonatkozólag, tapasztalta-e saját magán vagy másokon, hogy az őszinte megnyilatkozását valamiféle büntetés követte. Nem volt senki, aki azt tapasztalta volna, hogy az őszinteség nyomában valamely kellemetlenség, büntetés járt volna. Olyanok voltak, akik azt állították, tudnak olyan eseteket, amelyekben az őszinteségnek jó következményei voltak.

Az I. éveseknek még nincsen multjuk az intézetben, tehát az őszinteség kérdését másként kellett megoldanom. Az első órán az ismerkedés után azt kérdeztem: ki jött a saját elhatározásából és ki jött a szülők akaratából intézetünkbe? A növendékek általában azt hitték, nekem az kedves, ha azt mondják, hogy a maguk elhatározásából jöttek. Azért kettő kivételével ebben az értelemben feleltek. Egy G. I. nevű tanuló is azt állította, hogy a maga elhatározásából jött. Nem hagyta a dolgot azonban annyiban, hanem még egy csomó kérdést intéztem hozzá olyan értelemben, hogy ez az elhatározás hogyan alakult ki benne. Kérdéseimre nem rögtön, hanem csak bizonyos ideig tartó gondolkodás után válaszolt. Azután a következőt mondtam: Most én állapítom meg, mi ment végbe a maga lelkében, amikor a kérdéseimre felelt. A kérdéseim feltevése után gondolkozott, azaz kereste azt a feleletet, amelyről gondolta, hogy az nekem leginkább tetszik. Nem a valóságot mondta el, hanem nekem tetsző feleletet keresett. Azért nem válaszolt rögtön, hanem csak bizonyos ideig tartó gondolkodás után. Ha a valóságot akarta volna elmondani, akkor a kérdéseimre rögtön felelt volna. Bizonyos vagyok benne, hogy az igazság mellé fogott. Így nem lehet elindulni a tanítói pályán. Maga nekem tetsző feleletet keresett, és olyan feleletet talált, amely nekem épenséggel nem tetszik. Vajjon miféle felelet tetszett volna nekem? Ha az igazságnak megfelelően felelt volna. Azt állítom, hogy nem maga akart a tanítóképző-intézetbe jönni, hanem a szülei kívánták ezt. Most maga válaszolhat az én megállapításomra. Úgy van-e, ahogyan én mondom? Magának szabad azt is mondania, hogy tévedtem, csak a hangjára ügyeljen. Csak arra ügyeljen, hogy beszéde dallama ellen ne legyen kifogásom. Növendékünk szégyenkezve bevallotta, hogy nem úgy van, ahogyan ő mondotta, hanem úgy, ahogyan én látom a dolgot. Azután vonatkoztattam az esetet az egész osztályra. Tudom, hogy Gy.-nek hasonló gondolkozású társai is vannak. Szeretném, ha mindezek ebből az esetből azt tanulnák meg, hogy nevelőink iránt mindig őszinték legyünk. — Természetesen nem gondoltam azt, hogy ezzel a bizalom, az őszinteség kérdését egyszer s mindenkorra elintézttem volna.

Erre nagyon sokszor kell visszatérni. S ilyenkor nem azt a kérdést kell feltennünk, hogy vajjon honnan tudom, hogy a növendék valóban őszinte volt-e, hanem az a leglényegesebb, hogy én, aki ezeket az órákat vezetem, mindent megtettem arra, hogy a növendék valóban őszinte lehessen. Azután kifejleszttem magamban azt az érzéket, hogy adott esetekben helyesen tudjam megítélni, vajjon őszinte volt-e a felelet vagy sem. Egy dologra nagyon kell ügyelnünk. Tudniillik arra, nem szabad hazugságnak bélyegeznünk olyan megnyilatkozást, amely esetleg igaz lehet.

A bizalom, az őszinteség kérdésének tisztázása után nézzünk néhány konkrét esetet a különböző osztályok tárgyköreiből.

Minden osztályban az óra elején kérdeztem: kinek van kérdezni-valója, kinek van megbeszélni-valója, ki nem tudott az elmúlt héten valamiben eligazodni, kivel volt valami baj? stb.

Az *I. évfolyamban* a fentebb érintett kérdés után azt kérdeztem: Vajjon miről fogunk beszélni a tanítói hivatás óráin? A legtöbb növendék arról beszélt, hogy milyen legyen a tanító. Meglehetősen hosszú időbe került, amíg ráeszméltek arra, hogy bennünket nemcsak a tanító, hanem a tanítónövendék is érdekel. Sőt! A tanítótól csak akkor várhatunk valamit, ha azt előbb már a tanítónövendéktől is megkívántuk. Azt éreztem, hogy az csak olyan felelőtlen szavalás, amikor azt mondták, ilyen meg olyan legyen a tanító. Az azonban már húsba és vérbe vág, ha a tanítónövendéktől kívánunk valamit, s ha nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is kívánjuk ezeket a jó tulajdonságokat. Ráeszméltettem őket arra, hogy ezeken az órákon elsősorban róluk lesz szó. Azaz arról, hogy milyen magatartást kellene tanúsítaniuk, és arról, hogy a valóságban milyen magatartást látunk. Hogy milyen magatartást kell tanúsítaniuk, az arra vonatkozó alapelvek a Házi Rendtartási Szabályzatban foglaltatnak. Néhány felvetődött kérdés elintézése után hozzáfogtunk a Házi Rendtartási Szabályzat tárgyalásához. Természetesen nem elegendő a szabályokat felolvasni, hanem azokat olvasmánytárgyalás módjára kell megbeszelnünk. Ilyenkor kiderül, hogy égető szükség van a szabályzat tüzetes megbeszélésére. Ha a szabályokat csak felolvassuk, akkor ez akárhányszor csak szögyűtményt jelent. Ha életet akarunk a szabályzatba lehelni, akkor azokat tárgyalnunk kell.

E tárgyalásból kiragadok egy kérdést. Házi Rendtartási Szabályzatunknak egyik pontja így hangzik: „Mindenki iparkodjék a hála érzelmét önmagában ápolni, és ezzel is erősíteni a nemzeti összetartás érzését.” Erre a következőt mondtam: Most vizsgáljuk magunkat a hála szemponjából! Ki gondolja, hogy ő hálás eddigi tanítói és tanárai iránt? Aki a leghálásabbnak gondolta magát, ahhoz intéztem a következőket. Mondja meg, mennyiben hálás volt tanítója iránt? Azt mondja, tanítóját évente szokta meglátogatni. Megállapítottam, hogy ebben van a hála érzelmének valamely árnyalata, lényegében azonban ez inkább kedvesség a tanítója részéről, hogy fogadja és elbeszélget vele. Kiderült, hogy

abban a községben a nagyanyja lakik (a növendék már elkerült onnan), s amikor a nagyanyjához útazik, akkor rendszerint látogatást tesz a tanítónál is. Ekkor megkérdeztem, hogy akkor is meglátogatná tanítóját, ha nagyanyja nem laknék ott? Felelet: nem. Hát akkor hol a hála? Előzőleg már kiderült az is, hogy írni nem szokott volt tanítóinak és tanárainak. Aztán azt kérdeztem, hogy csak egy tanítója volt-e. Felelet: kettő volt, de az egyikről nem tudja, hogy hol van. Tehát még az sem érdekli, hogy hol lakik a tanítója. Hát miért gondolja, hogy maga hálás a volt tanítója iránt?! Ime, így fest annak a növendéknek a hálája, aki úgy tűnt fel az osztályban, mint a leghálásabb fiú. Ezzel kapcsolatosan felhívtam a figyelmüket arra, hogyan becsüljék meg volt tanítóikat, tanáraikat. Ápolják magukban a tőlük kapott helyes elveket, és bizonyos alkalmakkor, válaszra való várás nélkül, írjanak nekik. Megmagyaráztam, hogy így kapcsolódunk erősebb szálakkal a nemzet életébe.

A hála révén való kapcsolat kétoldalú kérdés. Azaz ne csak a tanítvány törekedjék az egykori tanító és tanár felé, hanem a tanító és tanár megfelelő módon fogadja e kapcsolat fentartására irányuló törekvést. B. volt osztálytársam (50 éves, országos-nevű iparos, tartalékos főhadnagy) egy vasúti állomáson véletlenül meglátta egykori polgári iskolai tanárát. Nagyon megörült annak, hogy meglátta tanárát. Lelkendezve indult feléje, már 7-8 lépésről hangosan így köszöntötte tanárát: Jó reggelt kívánok, tanár úr! A tanár abban a pillanatban megindult a vonat felé és csak ennyit mondott siettében az egykori tanítványnak: „Igazgató vagyok Gombócön”. (A Gombóc szó természetesen takarója az igazi állomáshelynek.) A felelet hangsúlyában az volt a lényeges, hogy az illető nem tanár, hanem igazgató. Itt a tanár szakította szét a tanítvány és tanár között felébredő kapcsolatot. Vajjon nem lehetett volna még 10 másodpercig várni?! Vajjon mért indult el éppen abban a pillanatban, amikor a volt tanítvány köszöntése elhangzott?!

Egyik I. éves növendéknek mondom, hogy hosszú a haja. Erre meglehetősen sértődött hangon mondotta, hogy egy héttel ezelőtt nyíratkozott. Ebben a feleletben két hiba van, mondom. 1. Ha egy héttel ezelőtt nyíratkozott, akkor ebből még jobban tűnik ki az, hogy mennyire ragaszkodik a hosszú hajhoz, tehát még határozottabban kívánom a hajvágást. Ne a borbélyfrizurában, hanem a szép lelkületében gyönyörködjék. 2. A másik hiba pedig a hangsúly, amellyel ezt mondotta. Erre a növendék azt mondotta, nem tehet róla, hogy neki ilyen hangja van. Meglehetősen erélyes hangon magyaráztam neki, hogy az embernek sokféle hangja van. A jó tanító hangjában, a hangerő és a hangszín szempontjából, szinte végtelen sok változatot különböztetünk meg. Figyelje meg ezeket a hangerősségeket és a hangzínüket, és minden alkalommal a tartalomhoz leginkább illő hangerősséget és hangszínt alkalmazzon. Megmondottam neki (és természetesen az osztálynak is), figyelje az én beszédemet is. A tanítóképzés egyik igen fontos feladata az, hogy egyes növendékek nyers, durva megnyilatkozásait finomítsa. A mű-

velt, széplelkű tanító egyik ismertető jegye a kellemes dallamú beszéd.

A Házi Rendtartási Szabályzat további tárgyalásában eljutotunk a tiltott dolgokhoz. Iyen pl. a dohányzás. Megkérdeztem, hogy ki dohányzott már. Négyen jelentkeztek. Azután megkérdeztem a dohányzás körülményeit, és felhívtam őket arra, hogy többet ne cigarettázzanak. Az ezekkel való beszédem olyan szelíd hangon történt, hogy abból senki sem olvashatott ki dorgálást. Meg is kérdeztem az egyik növendéktől, hogy miért beszélek ezekkel ilyen hangon? Azért, felelte, mert különben sohasem mondanák meg öszintén a hibáikat. Azután felszólítottam a hosszúhajú növendéket, hogy észrevette-e a különbséget a között a hang között, amelyet most használtam, és a között a hang között, amellyel vele beszéltem. Azt mondta, hogy észrevette. Azt is kérdeztem: vajjon miért beszéltem magával dorgáló hangon, a másikkal pedig cirógató hangon? Helyesen felelt a kérdésemre. Tehát mit tapasztalt? Lehet-e ugyanazokkal a hangszervekkel különböző hangon beszélni? Igen, volt a felelet. Látja, magától sem kívánok mást, mint amit én is csinállok. A helyzethez alkalmazom a hangot. Érezte, milyen hangon beszéltem azzal a másik növendékkel? Igen. Azt kérem, hogy maga ilyen hangon beszéljen velem. Növendékünk előzőleg kissé dacosnak látszott, most pedig egészen feloldódott és könnyezett.

Néhány szó a *II. évfolyam tárgyköréből*. Téved, aki azt hiszi, hogy itt elvont fogalmakról van szó. Ezek magukban véve lehetnek ugyan elvont természetűek, azonban ebben a kapcsolatban konkrét jellegűek. Ez egyrészt kiderül a tárgykör megjelöléséből, amely így hangzik: „Az erkölcsi értékek átélésén nyugvó önnevelés megindítása”, másrészt pedig kiderül az Utasításnak abból a részéből, amely ezeket mondja: „Ezek a megbeszélések soha sem indulnak meg elméleti alapon. Például nem mondhatjuk: Ma az igazmondásról fogunk beszélgetni, hanem beszélgetésünknek mindig valamely adott esethez kell kapcsolódnia.”

Nézzük az első értéket: a vallásosságot! Hogyan szerepelhet a vallásosság a tanítói hivatás óráin? 1. Úgy, hogy adott esettel kapcsolatosan megmagyarázom, hogy a fejlődő világnézet alapja a vallásosság. 2. Én is figyelemmel kísérem a növendékeket abból a szempontból, vajjon csak tanulják-e a hit- és erkölcsant, vagy pedig vallásuk parancsai szerint élnek is. 3. Én is törekszem arra, hogy vallásukat ne csak akkor vallják meg külsőleg, amikor a feljebbvaló látja, hanem akkor is, mikor nézetük szerint senki sem látja őket. A növendékek magatartását nemcsak az intézet kápolnájában figyelem, hanem figyelemmel kísérem őket — a lehetőség szerint — más templomban is. Egy alkalommal két növendék a felsőkrisztinavárosi templomban volt, de nem tudott arról, hogy én is ott vagyok. Ekkor megállapítottam, hogy ott nem térdeltek le úgy, mint ahogyan azt az intézetben szokták. Ezért kemény leckét kaptak. Hosszasan tárgyaltam a képmutató és a meggyőződésből eredő vallásos életet. Megkérdeztem: Vajjon megállhatnak-e a saját becsületbeli bírósá-

guk előtt? Megállhatnak-e a lelkiismeretük szava előtt? Megmondottam nekik, ezek az esetek azok az ablakcskák, amelyeken keresztül a lelki élet mélyére szoktam tekinteni. S az ilyen növendék azután akármilyen képet mutathat előttünk, megvan a véleményünk a lelkületéről. Az ilyen növendék ne számítsa magát a megbízható növendékek sorába. — Megállapításom szerint az ilyen növendékeknél a baj rendszeren mélyebben van. A hit körül vannak nehézségek. Ilyenkor a hittanárral együtt állapítjuk meg, hogy mi legyen a teendő. 4. Egyszer négyszemközt beszéltem egy növendékkal, aki a hívés és a kételkedés határán mozgott. Többek között a következőket mondotta: „Igazgató úr, kérem, nagyon figyelem az embereket a vallásos életük szempontjából, nem a szavaik, hanem a tetteik érdekelnek. Nem szeretném, ha becsapnának.” Úgy gondolta ugyanis, hogy az emberek a szavaikkal esetleg félrevezetik, de tetteikben tisztán láthatja őket. Minden tanárnak, tanítónak mondom: Tessék megszívlelni ennek a növendéknek az okoskodását! Megnyugtattam a növendéket azzal, hogy a tévelygőktől eltekintve, a felnőttek is hisznek. Nemcsak beszélnek Istenről, hanem lélek szerint is hívők. 5. Diákothonunk egyik felügyelő tanára egyszer jelentést tett arról, hogy egyes növendékek nagyon hangosan vitatkoznak. A tanítói hivatás óráján szóvá tettem ezt s akkor megmondották, hogy felekezeti kérdésekről vitatkoztak. Természetesen kifejtettem, hogy ez milyen áldatlan dolog. A magunk vallása iránt csak akkor kívánhatunk tiszteletet, ha ezt a tiszteletet magunk is gyakoroljuk. A nemzeti erőt pedig nem szétválasztással, hanem összetartással gyarapíthatjuk. Erőnket a hitetlenek ellen kell használnunk.

Megjegyzem, hogy a vallásossággal kapcsolatos esetek nem mind a II. évfolyammal kapcsolatosan fordultak elő, hanem különböző évfolyamokban. Én most csak arra akartam példát mutatni, hogy a növendékek vallásos életét hogyan lehet ezeken az órákon, esetekkel kapcsolatosan, is ápolni. Az a tapasztalatom, hogy a világi ember a hit szerint való élet kérdéseiben nagyon sokat tehet.

A hazafiasság érzését a legkülönbözőbb tettekkel kapcsolatosan ápolhatjuk. Nem egyszer találkozunk olyan esettel, hogy valamely növendék így hőködik: „Bele sem néztem.” Azaz nem tanultam semmit sem. Az ilyen kérdést a következőként szoktam megbeszélni. Fiúk! Minden tanítónövendék hazafi. Bizonyára úgy gondolja, hogy gyújtó a hazafiassága. Jól is gondolja, így is kell annak lennie. Én is ezt tartom mindenki felől, azonban vannak, akik nem látják eléggé a hazafiasság ismertető jegeit. Nézzük meg, mit jelent a hazafiasság! Bizonyára azt is, hogy a nemzet anyagi és szellemi emelkedése érdekében mindent meg kell tennünk. Vajjon eleget tesz-e ennek a követelménynek az a fiatalember, az a diák, aki bele sem nézett?! Így ez a növendék nem mondható fenntartás nélkül hazafinak. Most nézzük azt, hogy ilyen kijelentés miféle hatással van az osztályra! Építő vagy romboló módon hat-e az osztályra? Miután ilyen kijelentés egyeseket követésre készíthet, kétségtelen a romboló hatás. Vajjon hazafi-e az, aki a nemzet egyes tagjaira

ilyen értelemben rombolólag hat?! Így törekszem a hazafias érzésükre való hivatkozással arra, hogy keményen dolgozzanak. Hasonló módon — esetekkel kapcsolatosan — gondolhatjuk e tárgykörben felsorolt többi értéket is.

A *harmadik osztály* tárgyköre: „Tüzetes önismereten nyugvó tudatos önnevelés”. Nemcsak nekünk tanároknak kell arra törekednünk, hogy az ifjúság önismeretre jusson, hanem az is igazság, hogy az ifjúság maga is törekszik önismeretre. Erre ebben az iskolai évben épen a III. osztályban volt egy esetem. Hogy ezzel az osztállyal is némi kapcsolatom legyen, egy alkalommal bementem helyettesíteni. Feltettem a kérdést: „Kinek van valami megbeszélni-valója?” Az osztály legtehetségesebb tanulója felállt és a következőket mondotta: „Igazgató úr, kérem, tanulunk ugyan lélektant, de még nem találtam benne olyan gyakorlati utasítást, hogy önismeretet tudtam volna szerezni.” Ime, a növendék vágya az önismeret. Nemcsak lélektani fogalmakat kíván, hanem valóságos lelki jelenségeket akar megismerni. Nem akar az elmélet területén maradni, hanem gyakorlati utasítást kér. És pedig elsősorban a saját lelki világát akarja megismerni. Megmondottam, hogy ez sokkal bonyolultabb dolog, mint egy leckét megtanulni, azonban tervszerű munkával ezen a téren is célt érhetünk. Figyelmeztettem egy multévi beszélgetésünkre. Ekkor arra hívtam fel a figyelmét, hogy tanulmányi eredménye nem olyan, mint amilyen tehetségénél fogva lehetne. Biztattam arra, hogy szorgalmas munkával tiszta jeles lehet. Az eredmény meg is volt. Vas-tagbetűs növendékünk lett. Felhívtam a figyelmét arra, hogy ezzel a beszélgetéssel kapcsolatosan némi önismeretre is tehetett szert. Láthatta magát mint tehetséges diákot, mint némileg könnyelmű diákot, aki azonban, ha megfogja a dolog végét, tud szorgalmas is lenni. Most próbálkozzék ezen az úton tovább menni. Azt ajánlottam, hogy egyrészt olvasson megfelelő könyveket, és az ezekben megnyilatkozó értékeket, valamint tanulmányai során felvetődő jellemvonásokat vonatkoztassa önmagára, és igazságos bíróként állapítsa meg, hogy ez az érték milyen fokban van meg benne, másrészt pedig esténként tartson napi élete felett szigorú vizsgálatot, s annak főbb eredményeit írja bele a naplójába. A naponkénti szigorú lelkiismeretvizsgálat az önismeret legjobb forrása. Az ifjúság helyes fejlődésének nemcsak arra van szüksége, hogy tanácsokat adjunk, hanem arra is, hogy figyelemmel kísérjük tanácsaink követését is. Ezért növendékünket kb. 3 hét múlva behívtam az irodába és megkérdeztem: „Hogyan törekszik önismeretre?” Azt felelte, hogy olvassa az „Önismeret. Az önmegismerésre vonatkozó nevelés” című munkámat és vezet naplót. Azután megkérdeztem, hogy jutott-e már valami eredményre. Azt felelte, hogy az eredménynek egyik részlete az, hogyha valahol hiba van, a hiba forrását elsősorban önmagában keresi. Azzal, hogy éreztettem, figyelemmel kísérem az önismeretre való törekvését, újabb lökést kapott a tüzetes befelétekintésre.

A III. évfolyam tárgykörében szerepel a lustaság és szorgalom is. Valamennyien tapasztalhattuk, hogy a lustaság sokkal ragadó-

sabb, mint a szorgalom. Egyik növendékem lelki rajzában mondta, hogy egyik társa általában csak kétszer olvasta át a leckét és nagyon jól tud felelni. Elhatározta, hogy ezentúl ő is csak kétszer fogja elolvasni, hátha szintén nagyon jól felel. Az eredmény néhány elégtelen lett. Ezt az esetet névre való hivatkozás nélkül megbeszéltem az osztállyal. Megállapítottam, hogy az emlékezőképesség egyéni dolog. És nem is nagy baj, ha többször kell a leckét elolvasnunk, mert ez a tény a könyv mellé szögez bennünket, s így megment a szabálytalan élettől. A gyakorlati életben pedig csak a szorgalmas tanító boldogulhat.

A lustaság szempontjából érdekes eset a következő. Volt egy N. nevű növendékünk, aki más intézetből jött hozzánk. Arra kért, hogy fogadjam őt kihallgatáson. Ez általában hosszabb ideig tartó négy szemközt való beszélgetést jelent. Megmondottam, előbb írja le, hogy mely dolgokban akar hozzám jönni, és majd azután kitűzünk egy időpontot erre a megbeszélésre. Írásában többek között a következőket mondja: „Ember szeretnék lenni, csak ne kéne tanulni!” Természetesen megmondottam, hogy e nélkül bizony nem lehet tanító. A legképtelenebb terveit voltak arra nézve, hogy alapelvet hogyan valósíthatná meg. Hát ezek természetesen nem sikerültek, félévkor 8 tárgyból elbukott. A II. félévben pedig, a végleges bukás elől, kimaradt. Nem vettük fel újból intézetünkbe, rossz bizonyítványa miatt másutt sem vették fel. Fiatalemberünk, aki végtelenül felületes életet él és bizonyos tekintetben nagynak gondolta magát, most ősszel szinte kullogva jött hozzám és mondotta: „Igazgató úr, kérem, engem most, hogy nem vagyok diák, mindenki lenéz. Senki, semmi vagyok. Legyen szíves kilátásba helyezni, ha a tavasszal megint folyamodom, felvesznek az intézetbe.” (Ez természetesen már 2 évi veszteséget jelentene.) Ezt az esetet azután odaállítottam a növendékek elé: „Ime, így jár az, aki tanulás nélkül szeretne ember lenni.”

A külső és belső magatartás összhangjáról is van itt szó. Egyik növendékünket — tiszteletlen nyilatkozata miatt — kitétték az egyik fővárosi árvaházból. Amikor kihallgattam, nem vállalta a nyilatkozatnak azt a formáját, amelyről engem az árvaház értesített. Nem tudtam kétséget kizáróan így megállapítani, hogy az árvaházban mit mondott, azt azonban megállapítottam, hogy abban is volt tiszteletlenség, ahogyan előttem az árvaház igazgatójáról beszélt. Nem mondotta ugyanis, hogy igazgató úr, hanem csak ennyit, igazgató. Ekkor megmondottam neki, hogy ebből a tiszteletlenségből következtek arra, hogy a másik tiszteletlenséget is elkövette. A kérdést az osztályban is szóvá tettem. Őt és társait is figyelmeztettem arra, ha azt akarjuk, hogy külső megnyilatkozásaink mindig kifogástalanok legyenek, magunkban és magunk között is mindig tisztelettel emlékezzünk meg feljebbvalóinkról. Hiába ügyel valaki a külső cselekvések helyes voltára, ha a lélek belseje nincsen rendben. A rendetlen belső külsőleg mindig kiütközik, amint az ebben az esetben is megtörtént. Egy V. éves növendék tudomást

szerezett arról, hogy ez a B. növendék bajba került. Eljött hozzám, kért, hallgassam meg B. növendékre vonatkozólag. Meghallgattam. Azt hozta tudomásomra, hogy ez a B. növendék szerezte az analfabéta tanfolyam részére a legtöbb írástudatlan embert. Megmondtam, helyesen tette, hogy ezt az értéket tudomásomra hozta.

A tárgykörben a meggondolatlanság is szerepel. Egyik növendékünknek valami összeütközése volt valamelyik társával. A másik azzal fenyegetőzött, hogy elmondja az ügyet a felügyelő tanár úrnak. Erre az első azt mondja: „Hiába mondd meg, engem már nem lehet nevelni.” Az ügy elém is került, s megmondtam növendékünknek, tudomásul veszem a nyilatkozatát, de ennek elég súlyos következménye van. Ez az intézet ugyanis nevelő-intézet, aki pedig magáról azt mondja, hogy nem lehet nevelni, az önmagát kizárja ebből az intézetből. A nagy legény egyszerre nagyon kicsiny lett. Bocsánatot kért annak a beismerésével, hogy nagy hibája a meggondolatlanság. Ilyen meggondolatlanság volt az a bizonyos nyilatkozat is. Úgy gondolja, hogy őt lehet irányítani, maga is törekszik erre. Bár azóta is törtétek kisebb bajok, törekszik bizonyítani, hogy ő valóban nevelhető.

A III. osztály egyik feladata a szülőföldtanulmány előkészítése. Erről a kérdésről egyesületünkben tartottam előadást, amely a Néptanítók Lapja 1935. január havi számában jelent meg. Az előkészítést e szerint szoktam megcsinálni.

A szülőföldtanulmányt növendékeink a rendelet értelmében *IV. évfolyam* elején beadták. Ezek segítségével beszélgetünk a tárgykörben felsorolt kérdésekről. A szülőföldtanulmányokból kiderül, hogy mi a legnagyobb szükséglet abban a községben, s erről a kérdésről készítenek a növendékek egy-egy népművelési előadást. Ezt az előadást — a lehetőség szerint — abban a községben meg is tartják.

Most a *IV. évfolyam*ban eddig megbeszéltem néhány esetet mondok el. A bizalom kérdésének tisztázása után megkérdeztem, hogy miről óhajtanak beszélgetni. Van-e valami kérdezni-valójuk?! Ekkor felállt az egyik növendék és a következőket mondotta: „Amikor ebbe az intézetbe jöttem, azt hallottam az idősebbektől, hogy itt más élet folyik, mint kint.” Úgy éreztem, mintha ebben valami bírálat-íz is volna. A kérdést közvetlen beszélgetés formában a következőként tárgyaltam. Ez a megállapítás részben helyes, részben pedig tévedés. Ami az életben helyes, azt mi is törekszünk követni. Sőt! Arra a helyes gyakorlati életre törekszünk tanítványainkat minél jobban előkészíteni. Azt azonban mi határozzuk meg, hogy mit tartunk az élet megnyilatkozásaiból helyesnek és mit helytelennek. Amit helytelennek tartunk (pincézés, kártya, fényűzés, megszólás, szeretetlenség...), az ellen küzdünk. Arra törekszünk, hogy tanítványaink nemesebb életet hónosítsanak meg. Ilyen értelemben intézetünkben valóban más élet folyik, mint kint egyes helyeken.

K. növendékünk a következő kérdést vetette fel: „Egy régebbi diákismerősöm azt mondotta, hogy az iskolában a képmutatók jobban

érvényesülnek." Ezt a kérdést a következőként oldottam meg. „Nem tudom, hogy melyik iskolára vonatkozott a diák megállapítása, azonban ez lényegtelen. Nézzük meg, nálunk hogyan áll ez az ügy." Rám utattam az első pad szélén ülő növendékre (ismétlő), és kértem, hogy a mi intézetünkre vonatkozólag (elsősorban az én óráimra vonatkozólag) cáfolja meg ezt a megállapítást. Növendékünk a következőket mondotta: „Az elmúlt évben egyszer — feleléssel kapcsolatosan — azt kérdezte tőlem igazgató úr, hogy olvastam-e a Néptanítók Lapját. Azt feleltem, hogy igen. Igazgató úr — az igazságnak megfelelően — rám bizonyította, hogy nem olvastam. Ez a hazugság megalapozta a neveléstanból való bukásomat." Erre én átvettem a szót: „Ebből a beszédből nyilvánvaló, hogy valaki félre akart vezetni s az annyira nem sikerült, hogy az illető növendék maga úgy érezte, hogy ez volt a bukásának az alapja. De van a kérdésnek még folytatása is. A megbukott növendék szeptemberben jött javítóvizsgálatra. A javítóvizsgálaton $\frac{3}{4}$ -re felelt. Ilyenkor a tanár keres egyéb értékeket, hogy az osztályzatot eldönthesse. Ha igazi tanítói lelkületnek ismertem volna az illető növendéket, akkor a $\frac{3}{4}$ -ből 3-as lett volna, de miután a háttérben képmutatást láttam, az osztályzat elégtelen lett. Így Sz. növendék esetében a képmutatás az évfolyam ismétléséhez vezetett. Azt hiszem eléggé kézzelfoghatóan igazoltam, hogy ebben az esetben a képmutatás — az eredeti tétellel (a képmutatás érvényesüléséhez vezet) szemben — éppen az ellenkező eredménnyel járt." Még más példák is mutattam be a képmutatás sikertelen voltát. Ideig-óráig ugyan lehet hamis képet mutatni, azonban végeredményben mindig eltörik a korszó.

A köztartásvezető tanár egy növendéket arra szólított fel, hogy nyakkendő ügyével (naponta más-más nyakkendőt kötött) jelentkezék a tanítói hivatás óráján. A növendék a következőket adta elő: „Igazgató úr, kérem, összesen 5 nyakkendőm van, ebből 1 jó, 4 pedig rossz." Hát hogyan lehetséges az, hogy naponta más-más nyakkendőt köt? kérdezem. Felelet: „Úgy, hogy kölcsönzök nyakkendőket." (Ezt természetesen megfelelő mosoly kísérte az osztály részéről.) S mi a maga véleménye a kölcsönzésről? Felelet: Nem helyes. És miért teszi mégis? Az ember nem tudja követni azt, amit helyesnek tart. Lehet ugyan, hogy mások is így vannak, mint maga, de most ne azt mondja, hogy az ember nem tudja követni azt, amit helyesnek tart, hanem úgy: én nem tudom követni azt, amit helyesnek belátok. Természetesen élesen rámutattam az igénytelenség szükséges voltára, majd így folytattam: „Mintha magának multja volna a kölcsönzés terén? (Lényegében egészen bizonyos voltam ebben.) Felelet: „Igen. Kölcsönöztem már pénzt, kabátot." És többet nem tud mondani? Felelet: Nem. Akkor segíték magának! Nem emlékszik arra a nadrág-történetre? (Így szoktam egyes növendékeknek a különböző években viselt dolgait összekapcsolni.) „Igen. Most már emlékezem." Hát hogyan lehetséges az, hogy én emlékezem a maga nadrágtörténetére, maga pedig nem emlékszik rá? Hogyan lehetséges az, hogy nekem 138 növendékem van, és jobban emlékezem a

magá viselt dolgaira, mint magá? A diák nagyon hangoztatta, hogy nem akart elhallgatni valamit (esetleg hazudni), hanem valóban nem emlékezett erre az esetre. Az is baj, mondom, ha el akarta hallgatni ezt az ügyet, de az is baj, ha az erkölcsi emlékezete ilyen gyenge. Különösen nagy baj ez akkor, ha olyan diákról van szó, mint magá, akinek a leckék megtanulására elsősorú emlékezete van. Mennyi hiba egy csomóban! Van itt tetszésvágy (megkérdeztem, hogy kinek akar úgy tetszeni?), jövedelemen felül való igény, a régebbi botlás elhallgatása (bizonyára azt hitte, hogy én már elfelejtettem az ügyet) vagy elfelejtése. Ezek mind az élet nagy kérdései. Nem gondolom, hogy ezeket ezzel a megbeszéléssel véglegesen elintéztém volna, úgy érzem azonban, hogy rosszra való hajlamot gyengítettem, a nemes életre való törekvést pedig erősítettem.

Néhány kérdés az *V. évfolyam* beszélgetéseiből. Intézetünknek van rádiója. Ez a köztartásvezető tanár szobájában áll. Az első órán az egyik növendék azt kérte, hogy a növendékek néha hallgathassanak rádiót. Megmondtam, hogy ez elvileg lehetséges, hiszen ezért szereztük az intézet részére a rádiót. Természetesen ez csak a kötelező tanulási időn kívül lehetséges (leginkább vasárnap délután), és előzőleg meg fogjuk nézni, mit kívánatos meghallgatni. Például a jazz meghallgatását nem engedélyezem. E feltételek mellett adott esetekben a rádiózásra való engedély adását a diákokon (internátus) felügyelő tanárainra bízom. Néhány hét múlva megkérdeztem, hogy a növendékek miknek a meghallgatására kértek engedélyt. Azt mondták, hogy egy-két eset kivételével sporteredményeket, labdarúgó mérkőzéseket hallgattak meg. Ime, itt az újabb nevelői feladat. Rá kell nevelnünk őket arra, hogy mint tanítók minnek a meghallgatására törekedjenek, és ha a lehetőség megvan, miket hallgattassanak meg a község lakóival. Hogy mint tanítók megfelelhessenek a kötelességüknek, már most kell azok iránt a kérdések iránt érdeklődniük, amelyek iránt a népben akarnak érdeklődést kelteni.

A társadalmi érintkezés formáinak megbeszélése során az egyik növendék beszámolt arról, hogy az elmúlt nyáron egy tanítónál kisebb társaság volt. Ebbe a társaságba őt is meghívták. Elmondattam vele az ott tanúsított magatartását. Ezt, egy pont kivételével, helyesnek tartottam. Ez az egy pont a bor kérdése volt. Azt mondta, hogy megkínálták borral, és azt is mondták, hogy az adott körülmények között bizonyára én is megengedném a borivást. Megmondtam, hogy ebben a megállapításban azok tévedtek, nem engedtem volna meg. A szabályzat tiltja a szesz italokat, s ez a szabályzat a nyáron is érvényes. Ha majd okleveles tanítók lesznek, és valamely társaságban fél vagy egész pohár bort isznak, ez a maguk dolga, ha azonban ekkor sem isznak, azt nagyon jól teszik. De amíg növendékek, addig két okból nem lehet inniok. 1. A Szabályzat oszthatatlan erkölcsi egész. Azt nem lehet egyik részen sem csorbítani. 2. Aki már diák-korában iszik néhány pohárral, az okleveles tanító korában könnyebben megfelelkezik emberi méltóságáról.

Hogy a nemzet életében építő munkát végezhesünk, állandóan figyelemmel kell kísérnünk az esetleges elégedetlen lelkeket. Ezek az életben sokszor romboló munkát végeznek. Ilyen elégedetlen növendéket fedeztem fel Sz-ben. Feltettem neki a kérdéseket: 1. Gondolt-e arra, hogy naponként kellene köszönetet mondania azoknak, akik anyagilag lehetővé tették, hogy V. éves növendék lehetett? (Nagyon szegény fiú.) 2. Gondolt-e arra, hogy a jó Istennek hálát adjon, hogy ilyen szép képességekkel áldotta meg (tisztá jeles volt.) Azt mondotta, hogy erre még nem gondolt, de belátja, hogy saját érdekében, a saját megnyugvása érdekében, elégedetlenségének levezetése érdekében köszönetet kellene mondania mindkét irányban. Ilyenkor láthatjuk magunk is, hogy milyen fontos az ilyen eszméletetés! Lázadó hajlama miatt egy vasárnapi prédikáció (tétele ez volt: Legyen meg a Te akaratod!) után megkérdeztem, hogy a hallottakat hogyan értékesíti a saját életében? Nem tudott választ adni. Aztán kérdeztem: „Nem gondolt arra, hogy magának is ápolnia kellene magában ezt a magasztos gondolatot: „Legyen meg a Te akaratod?“ Azt felelte, hogy erre nem gondolt. Hát igen, mondom. Maga eddig, önző egyéniségének megfelelően, mindig csak így gondolkozott: Legyen meg az én akaratom! Nem gondolja, hogy az elégedetlenséget ezzel is lehetne fékezni, hogy a hallott prédikáció szerint formálná a lelki világát? Ezt felelte: „Csak most látom be, hogy nekem így kellett volna ezt a prédikációt meghallgatnom.“

A tárgykörökben megjelölt értékeket általában esetekkel kapcsolatosan kell megbeszélünk. Vannak azonban olyan kérdések is, amelyeket adott esettől függetlenül kell tárgyalnunk. Ilyen pl. a leendő működési helyükön való látogatásuk, az élettárs helyes megválasztása, stb. Ha adott esetek nincsenek és ha a most említett kérdéseket már tárgyaltuk, akkor a növendékek jellemrajzaihoz, a hospitálási megfigyelésekhez és olvasmányokhoz forduljunk.

A jellemrajzok alapján való beszélgetés azt jelenti, hogy az osztály jellemez egy erre önként jelentkező növendéket. Elsősorban tehetséges, de zilált lelkületű növendékre vetem magamat. Az illető növendék maga is készít önmagáról lelki rajzot. Ezeket a jellemrajzokat a tanár azután átnézi, és belátása szerint felolvassa azokat az osztály előtt. Ezekből a beszélgetésekből nem csak az okul, aki-ről szó van, hanem az egész osztály. Érdekes ilyenkor összehasonlítani a növendék saját lelki rajzát az osztálytársaktól szerzett jellemzésekkel. Ezeket a jellemzéseket az én gyakorlatomban, egy-két kivételtől eltekintve, általában a tárgyilagosság jellemzi. A megbeszéléseket az egész osztály igen nagy érdeklődéssel kíséri. A jellemzések felolvasásakor általában nem szoktam megmondani, hogy azt a jellemzést ki írta.

Ha valamely érték adott esettel kapcsolatosan nem fordult elő, azaz ha esettel kapcsolatosan nem beszélhettünk meg valamit, akkor keresünk erre vonatkozólag valami olvasmányt. Ilyen olvasmányokat találhatunk a következő könyvekben:

1. Árpássy Gyula: *A tanító megbecsülésének alapfeltételei*. Esztergom 1936. A szerző kiadása. 85 l. — 2. Tóth Tihamér: *A művelt ifjú*. Bp. A szerző kiadása. 250 l. 3. Tóth Tihamér: *A jellemes ifjú*. Bp. A szerző kiadása. 240 l. — 4. Tóth Tihamér: *A tiszta férfiúság*. Bp. A szerző kiadása. 258 l. — 5. W. Foerster: *Életművészet*. Bp. 1912. Szociális Missió Társulat. 635 l. — 6. W. Foerster: *Élet és jellem*. Bp. 1920. Szociális Missió Társulat. 335 l. — 7. Szent István intelmei Imre herceghez. — 8. Széchenyi intelmei Béla fiához. — 9. Kölcsey Ferenc: *Parainesis*. — 10. Gárdonyi Géza: *Intelmek fiaimhoz*. (Földre néző szem.) Bp. Dante. 217 l. — 11. Deák Ferenc levele gyámleányához. — 12. Fekete-Váradi: *Széchenyi vallomásai és tanításai*. Bp. Studium. 507 l. — 13. A magyarság néprajza. — 14. Faragó Ede: *Az öregcserkészlet útjain*. Bp. 1929. Magyar Cserkész Szöv. 251 l. — 15. A magyar család aranykönyve. 1909. Bp. Atheneum. 3 kötet 700, 700, 573 l. — 16. Marzell Mihály: *Bontakozó élet*. Bp. Nyolc kötet. Az Élet kiadása. — 17. Perlaki Lajos: *A ma életművészete*. Bp. Kir. Egyetem ny. 147 l. — 18. Perlaki Lajos: *Emberek és ideálok*. Bp. Egyetem ny. 121 l. — 19. Stadler Frida: *Valaki vár engem...* Bp. Szent István Társulat. 148 l. — 20. Gerely Jolán: *A művelt leány*. — 21. Gerely Jolán: *Hívás vagy robot*. Bp. 1934. Korda. 208 l. — 22. Smiles: *Jellem. Kötelesség. Takarékság*. (Könyves Tóth Kálmán átdolgozása) — 23. *Reggeli virágszedés*. Franciából fordította: Hainiss Elemérné. Bp. 1936. „A Szentföld magyarországi biztosi hivatala.” 221 l. — 24. Dr. Csaba Margit: *Amit a serdülő leánynak tudnia kell*. Bp. 1932. szerző kiadása. 155 l. — 25. Dr. Csaba Margit: *Amit a nagy leánynak tudnia kell*. — 26. Müller: *Leányhivatások*. — 27. Müller: *Leánybarátkozások*. — 28. Sticco Mária: *Kötelesség és álom*. Ker. nővérek r. k. tanítóképző. Zsámbék. — 29. Franklin Benjamin: *Önéletrajz*. — 30. Dr. Frank Antal: *Önismeret. Az önmegismerésre való nevelés*. Bp. Révai Testvérek. — 31. Gonda Béla: *A fiatal leány otthon*. — 32. Gonda Béla: *Fiúk könyve*. Bp. 1917. A szerző kiadása. 181 l. — 33. Szabó István Andor: *Az úriember*. Bp. Légrády Testvérek. 279 l. — 34. Szabó István Andor: *A kis gentleman*. (A diák, akiből úriember lesz.) Bp. 1922. „Zászlónk” Diákkönyvtára 54 l. — 35. Kempis Tamás: *Krisztus követése*. Bp. Szent István Társulat. 321 l. — 36. Báthory Nándorné: *Asszonyi életművészet*. — 37. Gömbösné Galamb Margit: *A jog útja a bölcsőtől a sírig*. — 38. Kodolányi János: *Suomi*. A csend országa. Bp. Cserépfalvi ny. 139 l. — 39. Dr. Imre Sándor: *Magyar vonások nevelésünkben*. Bp. 1906. 16 l. — 40. Sheldom M. Károly: *Az ő nyomdokain, vagy mit tenne Jézus?* — 41. Csernák Anna: *Öltözködjünk magyar ízléssel*. Bp. 20 l. — 42. Dr. Erdey Ferenc: *Szántás-vetés*. Kalocsa 1934. Árpád ny. 179 l. — 43. Dr. Imre Sándor: *A család békéje*. Bp. Studium. 54 l. Szülők könyvtára. 17 sz. — 44. *Jó gyermekek — rossz gyermekek*. Szülők könyvtára 11. szám. Bp. Studium. 51 l. — 45. Bognár Cecil: *Az iskolás gyermek*. Szülők könyvtára 15-16 sz. Bp. Studium. 71 l. — 46. Olasz Péter S. J.: *Fiú! Légy férfi!* Bp. „Szív” 111 l. — 47. Kövesi Lajos: *Vade mecum*. Bp. Kókai L. 61 l. — 48. Prohászka Ottokár: *Iránytű a magyar ifjúság számára*. Bp. „Magyar jövő” ifj. irod. R. T. 64 l. — 49. Fosdick E. H.: *A mester jellemé*. Magyar evangéliumi ker. diákszöv. 201 l. — 50. Nánássy László Dezső: *Történetek az életből*. Bp. 1931. A szerző kiadása. 64 l. — 51. Dr. Imre Sándor: *Hagyomány és nevelés*. Szeged 1933. Városi ny. 22 l. — 52. Sztankó Béla: *Gondolatok Gyertyánffy István írásaiból*. Bp. Egyetem ny. 20 l. — 53. *Szent Ágoston vallomásai*. Bp. „Élet” ny. 2 kötet. 334 és 368 l. — 54. Prohászka breviárium. (Összeállította: Brisits Frigyes. Bp. 1927. „Zászlónk” diákkönyvtára. — 55. Köl-

csey Ferenc: *Az ember, a gondolkodó, az író.* (Összeállította: Sik Sándor) Bp. 1924. Magyar középisk. tanárok Nemzeti Szöv. kiadása. 110 l. — 56. Br. Eötvös József: *Gondolatok.* Bp. 1902. Révai testv. 335 l. — 57. Dr. Ravasz László: *Gondolatok.* Bp. 1922. Bethlen G. Irod. és nyomdai rt. 181 l. — 58. La Rochefoucauld: *Gondolatok.* Bp. 1924. Pantheon. 110 l. — 59. Pascal gondolatai. (Ford. Béri Gyula) Bp. Franklin 222 l. — 60. Goethe: *Maximák és reflexiók.* Világirodalom kiadása. 190 l. — 61. Dr. Hirscher János: *Önmitás.* Bp. 1923. „Élet” 131 l. — 62. P. I. Tissot: *Hibáink jóváfordításának művészete.* Bp. 1931. Korda. 206 l. — 63. Bodor Antal dr.: *A falukutatás vezérfonala.* Bp. 1935. Magyar Társaság falukutató intézete. 63 l. — 64. Spranger: *Az ifjúkor lélektana.* 1929. Mezőtúr. Török ny. 338 l. — 65. Tuszka Ödön: *A serdülő kor orvosi és lélektani szempontból.* Bp. 1932. Mai H. és Fiai. 143 l. — 66. Bühler Sarolta: *Az ifjúkor lelki élete.* Bp. 1925. Franklin. 228 l. — 67. Stuhlmann Patrik: *Az ifjúkor lélektana.* Bp. 1933. Szt. István. 178 l. — 68. Karácsony Sándor: *Regős káté.* M. Cserkész Szöv. — 69. Dr. B. Schidloff: *A rokonszenves fellépés művészete.* Bp. Linqua. 82 l. — 70. Olasz Péter S.J.: *Az új férfi.* (Önnevelési tervek a 17-21 évesek részére.) Bp. 1931. „Szív” 81 l. — 71. Lieszkovszky Pál Alfréd és Dillinger Nándor: *Modor és jellem.* Pécs. — 72. Szívós Donát: *A ma diákja.* Szent István Társulat. 324 l. — Gárdonyi Géza: *Az én falum.* Bp. Dante. 2 kötet. 234 és 206 l. — 74. Kolumbán István: *A jellemnevelés irányelvei.* M. Ünnepe. Szeged. 1936.

Természetesen nem elegendő ezeket olvasni, hanem az olvasottak szempontjából a multa nézve a növendék eddigi életét kell kutatnunk, a jövőre nézve pedig irányítást kell adnunk. Szóval ez az olvasás azt jelenti, ha bizonyos értékekre vonatkozólag önmaguktól nem jelentkeznek az osztályban esetek, akkor ilyen olvasmányok révén előhívjuk az eseteket, előhívjuk a növendék multját. S a növendék multjának taglalásából adódnak a jövőre vonatkozó életelvek.

Hogy az előadásom elején jelzett egészséges világnézet adott esetben mit jelent, annak bemutatására még a következőt említem. Intézetünkben most ősszel (az egyesületben tartott előadásom után) voltak a lelkigyakorlatok. A reformátusok részére ugyanebben az időben csendes napok voltak. A lelkigyakorlatok után felvettem mind a három osztályban azt a nézetem szerint időszerű kérdést: „Vajjon nem volna-e kívánatos a lelkigyakorlatok, a csendes napok eredményeként naponta többször felvetni magunkban a következő kérdést? „Mit tenne Krisztus nemzetünk érdekében minden egyes cselekvésem alkalmával?” Ennek rövidített formája ez lehetne: „Hogyan élne Krisztus az én helyzetemben?” Az osztályok úgy látták, hogy ebből sok jó fakadhatna. Hogy ennek a törekvésnek lesz-e majd jelentős eredménye, arról majd a jövő megfigyelések számolhatnak be. Az osztályokkal együtt az volt az érzésem, hogy ennek a kérdésnek komoly feltevése lényegesen segíthet abban, hogy növendékeinkből hivatásos tanítók legyenek.

Munkánk igazi hatása akkor kezdődik, amikor a növendék maga is akarja önmagát különbbé tenni, vagyis amikor a saját elhárításából lép az önnevelés útjára. Ezt elősegítheti az a törek-

vés, hogy a növendék esetleg maga válasszon valami önnevelési módot. Úgy gondolom, amit a növendék maga választ, azt hamarabb fogja követni, mint azt a módot, amelyet csak kívülről ajánlanak neki.

Ezek az órákon a hangsúly a tanítónövendékeken, a tanítónövendékek lelkületén van. A tanítónövendék kérdéséhez azonban szervesen kapcsolódik a gyermek kérdése. A tanítónövendéket csak a gyermekkel kapcsolatosan lehet a hivatására valóban előkészíteni. Azért a tárgykörök mindegyikében szerepel a gyermek gondolata is. Ennek gyakorlati megvalósítására a legjobb mód az, hogy a hospitálási megfigyelésekkel kapcsolatosan beszélgetünk a gyermeki lélek megnyilatkozásairól, és beszélgetünk a gyermek helyes irányításáról.

A gyermek a szülői házból kerül az iskolába. Ez a gondolatmenet elvezet a nép gondolatához. A tanítói hivatásérzésnek egyik legszervesebb alkotóeleme a néphez való közeledés. A tanítói hivatás órájával vonult be intézményesen a tanítóképzésbe a népismeret (ebben benne van a néprajz is), a falukutatás kérdése.

Az én gyakorlatom, bizonyára másoké is, azt igazolja, hogy a nevelői munkát sikerek és sikertelenségek kísérik. A neveléssel való foglalkozás hálás munkaterület, ha nem egedjük magunkat a sikertelenségektől a földre teperni. Ha valami nem sikerül, friss lélekkel újból kell kezdenünk a dolgot. S ha a végső mérleget megcsináljuk, bizonyára azt fogjuk látni, hogy az igazi tanítói lelkület irányában rendkívül sokat lendíthettünk.

Hogy ezeket az órákat igazi nevelői lelkület hassa át, hogy ezeket valódi küldetés-érzés jellemezze, annak feltétele a tanárnak, a tanítói hivatás órái vezetőjének állandó önnevelése.

Padányi-Frank Antal dr.

A történeti mult átélése.

Ennek a problémának fejtegetésébe szükségszerűen be kell kapcsolnom a szellemtörténeti irány kérdését, mert a történeti mult átélése, az elmúlt korok állapotának belső, intuitív szemlélete, más szóval az igazság meglátása bizonyos szellemtörténeti feltételek nélkül lehetetlen.

Az egyes pedagógusok körében sokszor érthetetlenül ellenszenves szellemi irányú történetiszemlélettel való foglalkozást elkerülhetlenné teszi az a meggondolás, hogy a történelemdidaktika általában a történetpedagógia iránya, fejlettsége, eleven hatása összefor a történettudomány színvonalának, értékelési módjának, változó történetiszemléletének mindenkori állapotával. A történelmi látás megváltozása, a történeti kutatások új iránya, a tények újszemponitú átértékelése, tévesnek bizonyult értékítéletek korrektívuma kell, hogy

átalakító erővel hasson történettánnításunkra, s a megifjodott, modern történetiszemlélet irányába lendítse módszeres törekvéseinket.

Ez az átalakulás azonban nem lehet forradalmi jellegű, a minden áron való újítás, felforgatás, a réginek teljes elvetése, annál kevésbbé, mert a szellemi irány — hogy minden félreértést eloszlassak — mélyen benne gyökerezik a régiben, az adatgyűjtő, a szilárd talajon megalapozott, úgynevezett pozitív történetírásban. Adatok, tények, események, a történelmi anyagnak, hogy úgy mondjam, teste nélkül a szellemi megfoghatatlan.

Egy kor szelleme, noha a szellem szó valami irracionális, érzékfölötti lényegét jelent, eredményeiben, alkotásaiban, tehát éppen a szellemi erőktől hajtott eseményekben, a népmegmozdulások romboló és alkotó dinamizmusában kézzelfoghatóan, szemmel láthatóan érzékelhető.

A szellemtörténeti szemlélet egyáltalában nem halványítja az úgynevezett tárgyi tudás jelentőségét, ellenkezőleg: a valóság a tények belső értékét fokozza, az eddig elhanyagolt részlet-jelenségek fontosságát, elhatározó erejét sok esetben erősebben hangsúlyozza, mint a pozitívizmus. A különbség a kettő között az, hogy a pozitívizmus az adatnak sokszor az adat kedvéért tulajdonított értéket, s elmerült az analitikus, a részletkutató munka atomizáló végnélküliségében. A történetírásnak ez az iránya kétségbevonta az egyén „történetirányító szerepét, alkotóerejét“, a szellemi erők történelemalakító hatalmát, csupán az anyagi élet tömegjelenségeit vizsgálta.¹

A materiális élet apró részleteinek vizsgálata, a tényekhez és betűhöz való ragaszkodás megölte a szellemet, a magasabb szintézisbe, az emberiség életét egy magyabbrendű, végső célba összefoglaló hitet.

Történetíró és iskola meggörnyedt az adatok, aprólékos tények sokaságának súlya alatt. Az iskolában a tárgyi tudás a léleksorvasztó adat öncélú emlékezetbe vésését jelentette. Történetírás és iskola elvesztette kapcsolatát az étellel. Az élet menekült az étlere képtelen élet tudománya elől. A pozitívizmus nagy érdeme a gigantikus téglahordás, az anyag lelkiismeretes összegyűjtése, új szempontok nyújtása és eddig nem sejtett vagy lekicsinyelt történetalkotó erők feltárása; hibája: az empirizmus mértéktelen túlhajtása.

Érthető, hogy hazánkban az utolsó negyven év folyamán megizmosodott szellemtörténeti irány úttörőinek első és leghevesebb támadása a pozitívizmus ellen irányult.

Ugyanekkor tévesnek, károsnak, igazságtalannak és tudománytalannak merték minősíteni az elmúlt koroknak egyoldalúan politikai ismertetését, az eseményes történetírást.

Az új szellemi törekvések magyar éharcosai: *Hóman* Bálint, *Szekfü* Gyula, *Eckhardt* Ferenc, sokszoros vonatkozásban *Klebelsberg* Kunó gróf a régebbi históriai felfogásnak elsősorban alapvető tévedéseit, fő hibaforrásait támadják. Ezeknek a támadási felületeknek

¹ Hóman: *A magyar történetírás új útjai*. 1932.

csak legexponáltabb, leghevesebben ostromolt gócpontjait ismertetem, mert az iskolai történettudásnak tudomásul kell vennie a történettudomány irányváltozását, s ennek az átértékelési folyamatnak tantervünkbe és történelmi tankönyveinkbe is át kell szűrődnie.

1. Történetírásunk egyik fő hibaforrása egészen a XIX. századig, hogy az egyes korokat nem a maguk gondolatkörében, a multat nem az önmagában sajátosan kialakult lelkiségében szemlélte, hanem a XVIII. és XIX. század szemüvegén, s olyan fogalmakat erőszakolt bele, amelyek teljesen idegenek tőle.

Ilyen anachronizmus *Szekfü* Gyula megállapítása szerint a francia forradalomban született szabadságideának a korábbi századokba vetítése. A francia forradalom „idea-komplexuma”, s a XIX. század francia történetírását elborító „szabadságigézet” a hazai történetírásban is téves és igazságtalan konstrukciót eredményezett. A nemzeti élet minden megnyilvánulását minden korban a szabadságesszme szempontjából értékelték. A magyar történelem lényege már szinte a szabadságesszme érdekében vívott évezredes küzdelemmé redukálódott.

Hát baj ez?, kérdezhetné bárki. Végzetes baj, mert ennek az egyoldalú történet szemléletnek hatása az iskolán, újságon, a politikai szónokok, népszerű történetírók beszédein és művein keresztül irányító erejű hatalommá növekedett, s a magyar társadalmi rétegek érzés- és gondolatvilágát a „függetlenségi párt politikáját igazoló eszközzé zsugorodott”. Ez a pártpolitikai célokra kisajátított történet szemlélet sok kiváló magyar államférfit és hadvezért ítélte erkölcsi halálra igazságtalan túlzásaival.

Nem vagyunk olyan gazdagok, hogy a néprétegek lelkébe beoltott szabadságérzet hatására legnagyobb szellemi és erkölcsi kincseinket pazaroljuk el meggondolatlanul, s míg egyrészt valóságos szabadsághős kultuszt teremtünk, másfelől értékeket pusztítunk el.

Ennek a pártpolitikától megtévesztett történelmi látásnak következménye, hogy míg Kossuth Lajos a nagy magyar néprétegek lelkében szinte „misztikus fogalommá absztrahálódott”,² Görgeyt, a magyar nemzeti hadsereg megalapítóját, a nemzetnek európai viszonylatban is megcsodált hadvezérét hazaárulónak bélyegezte a nemzeti köztudat. Gyulai Pálnak, Deáknak s általában egy tisztán látó szűkebb körnek ellenvéleményét elnyomta a Kossuthtól szuggerrált közvélemény, s csak a világháború után hatotta át a nemzet rétegeit az önvád, hogy a magyar szabadságharc másik hőrszát, önmagából kitermelt katonai zsenijét erkölcsi halálra ítélte.

Ugyanez az elfogultság, a szabadkőműves vezetők tudományos objektivitásának hiánya jellemzi, csak más síkban, a 67 utáni liberális történetírást. Ez a középkorban csak sötétséget, nyomasztó, tömjénszagú „papi uralmat” látott. A középkor mély lelkiéletét, naiv hitét, rajongását, istenszeretetének mámorát és finom ideális lendületét nem vette észre,

² Hóman: *A magyar történetírás új útjai*. 31. l.

2. A XIX. századi történetírásnak másik hibaforrása, hogy teljesen leköti az ősi ösztönből fakadó, kizárólagosan politikai irányú érdeklődése.

Az ősök haditettei, népek leigázása, fejedelmek diadalai, a népek és államok közti hatalmi eltolódás, vagyis az eseményes történet. Az írókat az állami élet viszontagságain, közjogi harcain kívül semmi sem érdekli. „Emberi deikumantumokat”, egyéni érzésvilágot, lelkiéletet, belső vívódásokat sohasem, vagy alig vetít az író a jelenbe.

3. A harmadik hibaforrás „a közösségi érzés mindenhatósága” a nemzeten kívül állókkal szemben. Ez a „primitív, tudatalatti klan ösztön” fúti pl. egyes, bennünket ellenséges szemmel méregető államok történetíróit. A tudománytalan, elfogult, megtévesztő célzatú történelmi hamisítást elsöpri idővel az igazság átütő ereje. Mi ne kövessük ellenségeinket az ingoványos talajon. Ne öljük meg a magyar ifjúság önérték-hitét, de ne is sorvasszuk el beteg illúziókkal lelkierejét.

Összefoglalva fejtegetéseink eredményét: sem a történelmi pozitivizmus, sem az elhatalmasodó politikai esemény- és alkotmánytörténet, sem a szabadságideától megigézett pártpolitikai liberális felfogás az igazi nemzetnevelő, a legfőbb erkölcsi eszményhez igazodó történelmi irány. Az egyik megöli a lelket, figyelmen kívül hagyja az egyéni alkotóerőt, a másik a nemzeti hiúságnak hízeleg.

A hibák elhallgatása, az önismeretre döbbenés mesterséges elfojtása végzetes katasztrófába vezethet. A magyar faj öfenntartási ösztönét, a nemzeti jövőt alakító erőit gyengíti, aki önimádó, elbizakodott nemzedéket nevel.

Ismerjük, becsüljük meg faji értékeinket, mérjük össze, fejlesszük erőinket, de lássuk tisztán, hogy szellemi, anyagi és testi képességeink hatása meddig ér. A nemzeti erő, önbizalom, önismeret kifejlesztésének, a faji érzés- és értéktudat kialakításának egyetlen módja a valóság megismerése. A realitás, a tény az a köszikla, melyen a tudás lábát megveti.

De a realitások, tehát a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális tények vizsgálatában elsősorban a szellemi mozgató erők, az eszmei lényeg megragadása a fontos. Az „alapvető, átfogó tények ismeretén alapuló” intuíció, a beleélés, átérés, szubjektív meglátás, s a legdivergensebb folyamatoknak, megnyilatkozásoknak szerves egységbe olvasztása. Ez az „egyéni megérzésből” fakadó, de pozitív tények ismeretétől vezetett szintetikus módszer teszi lehetővé az elmúlt egyének és korok szellemébe való hatolást.

Az adat, a részlet tökéletlenségét kiteljesítő, a korok lelkiségebe hatoló történelmi szintézist szellemtörténeti módszernek nevezük. Ezzel elértünk arra a magaslatra, ahonnan a modern történettudomány minden ágát-bogát áttekinthetjük.

A történettudomány módszerét megszabó legújabb tantervi utasítás szerint a történettudomány célja: „A valóban megtörtént alakulások belső, lelkizartalmába való megértő elmélyedés.” Ez az a pont,

történettantításunknak Achilles-sarka, ahol a legsebezhetőbb. Megállás, elmélyedés, a kor szellemi, társadalmi, politikai, művészi mozgalmainak lényegét átélő, megértő elmerülés lehetetlen, amíg vagy a tantervi anyagtömegeket nem csökkentjük, vagy a tanítási órák számát nem szaporítjuk.

A gyorsvonati sebességgel feltűnő és eltűnő történelmi tájak csak álomszerű életet élnek a tanuló lelkében. Nem teljesedhetnek ki élménnyé, mert az ember lelki szervezete nincsen pillanatnyi exponálásokra berendezkedve. Ahhoz, hogy egy történelmi kor vagy nép, egy hatalmi eltolódást előidéző hadimozgalom, intézmény, jogállapot vagy vallásos fellángolás lelki szövetébe behatoljak, anyagi, földrajzi, szellemi háttérét kielemezzem, idő kell. Ezt az időt nem kapja meg a történelem tanára, tehát nem állhat meg egy korban, nem rajzolhatja, színesítheti ki azt élményvalóságá. Tanulóban és felnőttben is csak akkor színesedik, teljesedik ki egy-egy történelmi esemény, áramlat, szellem valóságérzéssé, ha olyan hétköznapi testiséggel hat, mint a jelen verejtékező vagy nap-sütéses realitásai.

Ebben a síkban találkozik és egészíti ki egymást a pozitívizmus a szellemtörténelmi módszerrel. Az emberi szellem az anyagból is sugárzik. Itt kereszteződik egy élményesítő csomópontban a belső és külső szemléltetésnek minden lehetősége és eszköze.

A szemléltetés változatos formáit, eszközeit most nem szükséges ismertetnem. Inkább példával illusztrálom egy-egy történelmi helyzet kimélyítését.

1566-ban két népből kitermelt akarat robbant ki Szigetvár ostrománál. A 70 éves Szulejmán a feszültség egyik pólusa. Konstantinápolyban mindenki érezte, hogy ez II. Szulejmán utolsó hadjárata, csak a szultán nem. Szolimán az emberi akaratnak egyik legmagasabb csúcsa. Értelmi képessége csökkent, kissé elgyerekesedett, de az infantilitás ellenére az akarat keményen osztotta parancsait a törekeny testnek. A külföldi követek előtt titkolta betegségét, arcát festékekkel pirosította, hogy életerejének bomlását leplezze. Mohamed parancsát megszegte, bort ivott, zsarnoki hajlamait, parancsoszto akaratát fiatalabb éveiben csak alattvalóival éreztette, testének nem tudott parancsolni. Örök emberi vonás, hogy agg korára elfogta a félelem, az Allahal való leszámolás borzongása. Nem ivott, környezetének is megtiltotta a borivást. Ez a deszpota, akinek pillanatnyi szeszélye döntött a legfontosabb kérdésekben, Szigetvár előtt áll. — Vele szemben az elszánt akarat másik pólusa: Zrínyi Miklós. „A korlátlan szenvedélynek, a mindent elsöprő egyéni akaratnak példája.”³ Határtalan önérzet jellemzi. Egy ízben „egészen magán kívül van — írja Szejkfü Gyula —, mikor béke idején a bosnyák basával párbajra készül, s Ferdinánd eltiltja ettől, sőt a basát is értesíti a tilalomról, nehogy az mégis elmenjen a párbaj színhelyére. Zrínyi a király parancsa ellenére elmegy a kitűzött helyre és

³ Hóman—Szejkfü: *Magyar történet*. IV. köt. 191. 1.

könyörög Ferdinándnak, engedje meg a párbajt, nehogy a törökök őt gyávának tartsák.”⁴

Noha a szenvedély, mely állandóan a „forrási ponton” van benne, „biológiaiilag délszláv örökség”, lélekben, érzésben fanatikusan magyar. Szinte lángol leveleinek pátosza, mikor Losonczy István hősi küzdelméről értesíti az óvatos, nyugodt, diplomata Nádasdyt. Nagy birtokszerző, s mivel birtokainak egy részét a Habsburg királynak köszönheti, hű alattvaló, az újfajta lojális nagyúri típusnak egyik képviselője.

Hazaszeretete nem frázis. 1566-ban lelkes szavakban jelentette be Nádasdy félénk özvegyének, hogy bezárkózik Szigetvárba, Istenért, a császári felségért, a kereszténységért és szegény, végső nyomorúságba jutott édes hazájáért, ha a sors úgy akarja, vére ontásával és feje pusztulásával fog áldozni. „Ha görög vagy római lett volna Zrínyi, ezeket a szavait századok óta az egész világ ismerné és iskolában tanulná.” Aztán bezárkózik a várba. Következik az ostrom leírása. A vár helyzete rajzban és képekben. A francia követ figyelmeztető szavai. A török seregben akkora a rondaság és piszok, hogy a követ figyelmezteti a basát a pestis-veszedelemre. Csak a szultán sátra körül teremtenek rendet. A basa az Istenre bizza a dolgot, úgylis minden az ő akarata szerint történik. A nyolcvanezer főnyi sereg körülfárja a várat. A tüzérség portugál parancsnoka meglepetésszerű ostromtűzzel támadja meg az erősséget, de a rajtaütés nem sikerül. Három nap múlva az Újvárost kiüritik, s a 2500 főnyi védősereg 800—900 emberre csökken. 16-án az Óváros is lángol. A várba már csak 600 védőnek sikerül bejutnia. A török a Malta szigeten kipróbált ostrom-rendszerét veti latba. Szekereket hármásával összevasalnak, megrakják hatalmas szálfákkal, s egymás mögött következő 14 sorban tolják a mocsaras terepen keresztül a várfal közelébe. A vár már a töröké. Zrínyi a szűk Belső-várba szorul. Egy asszony vigyázatlanságából a puszkaporos raktár felrobban. A védők ereje gyenge, hogy a lángokat oltsák és a sokszoros túlerővel küzdenek. Zrínyi ekkor elhatározza a kirohanást. (Az ismert általánoságokat elhagyom.) Az egyik megmenekült szemtanú elbeszélése szerint Zrínyi kitört a keskeny fahídra, elsütötte pisztolyát, egy török főtisztet megölt, aztán kardjával vagdalkozott. A török kegyelmet kiáltott feléje, de ő folyton csak azt harsogta, hogy nem adja meg magát, meghal hitéért és királyáért, amíg egy golyó eltalálta, s a földre rogyott. Egy török főtiszt ágyára fektette a haldoklót, s hogy haláltusáját megkönnyítse, fejét vétette. A fejet a budai basa piros bársonyba göngyölve elküldte Salm grófnak győri táborába, ki tétlenül nézte Zrínyi emberfeletti küzdelmét. „Itt küldöm legnagyobb hőstök fejét, erre a fejre még szükségtek lenne a jövőben.” A holt-

⁴ Ugyanott 193. l.

⁵ U. o. 194. l. — A Z. jellemzésére vonatkozó rész töredékes idézet, részben áttisztított szöveg az eredetiből.

testet Musztafa a hős halálához méltó dísszel és tisztelettel eltemette Szigetvárt.⁶

A szultán már nem élt, a sikertelen ostrom láttára agyszélhűdés ölte meg. A két hatalmas akarat közül az egyik összeroppan, a másik a magyarság énjébe beidegződött nyugati kultúra diadalává transzformálódott.

A magyarság nem árulta el a kereszténységet a pogány ősi ellenségnek. A lassú felörlődés a százados harcokban, a magyarság „saját lelki szöveteinek” eltékozlása más népek védelmében, örök titok maradna, ha a XVI. századot a mai kor humanisztikus szemléletmódjával néznénk. Ha a régi korszakok szellemébe hatolunk, a magyarság törökgyűlöletében a nemzeti és vallásos ellentét részleges jelenségén kívül sokkal mélyenjáróbb, az egész anyagi és kulturális életet átható kibékíthetetlen ellentétre bukkanunk. A törökség élete a keresztény-európai felfogás tükrében nem volt emberi életmód. Munkátlanság, a mások verejtékező munkájának kizsákmányolása, az úr és szolga közti viszonylatban az erkölcsi kapcsolatnak teljes hiánya, a testi és szellemi szükségleteknek legalsóbb foka. A kisázsiai török lakások földalatti lyukak — írja a török viszonyok egyik legpontosabb ismerője, Dernschnam János — „úgy hogy a tetőn jár az ember és észre sem veszi, hogy alatta lakás van, alacsony bejárat, kecskével együtt lakik benne a ház ura, abiak, tál, korsó, pohár, ágy, asztal, pad ismeretlen, a földön ülnek vagy fekszenek, mint a barom az istállóban.”⁷ „Ez az állati sorban sýnylódó török katona, sőt utolsó csausznak muzulmán szolgája teljhatalmú ura az európai keresztényeknek, a magasab kultúra minden eredményének.”⁸ A magyarságnak kultúrnívóját kellett volna feláldoznia, a sejtjeibe ivódott európai énjét kitepnie magából, hogy a török előtt porbavágódjon, kiszolgáltassa magát.

Ez az egyetemes iszony és török-ellenes hangulat mint egységes páncélsővény fonta össze az ellentétes érdeket, s forrasztja az idegen vérű, de nyugati szellemű királyság soraiba a lelkeket. Az újabbkori „török-magyar egytestvér-elmélet” a XVI. sz. magyarjának, Zrínyi-nek érthetetlen furcsaság volna.⁹ Egy történelmi korszak átélése XX. századi szemlélettel, a régebbi korszak műveltségi színvonalának szellemének, anyagi állapotának ismerete nélkül, lehetetlenség.

A történelmi korok átélése ilyenformán sok tényezőből összeszővődő, bonyolult lelkifolyamat. A tanuló csak olyan lelkítartalmakat érthet meg, melyeket azonosítani tud saját lelke tartalmával. A társas-lélektani mozzanatok lényegét csak ösztönszerű, halvány sejtelmek alakjában gyaníthatja. Ezeknek tudatosítása a történettanítás feladata. A közvetlen szemléletünk köréből kiesett életformák, kor-

⁶ A szultán jellemzésére és az ostromra vonatkozó nyers adatok Szi-lágyi Sándor *A magyar nemzet története c. művéből*. V. 376—377. l.

⁷ Hóman—Szekfű: *Magyar történet*. IV. köt. 105. l.

⁸ Ugyanott.

⁹ A fenti gondolatok Hóman—Szekfű: *Magyar történet* IV. köt.

tartalmak, lelkeség csak belső szemléltetéssel, a jelen átélési formáin keresztül érzékeltethetők némileg, azért az elmúlt korszakok életét a belőlük fejlődött jelen színes rajzának segítségével teljesíthetjük, színesíthetjük ki.

A ma annyiszor hallható álláshalmazás szó egyszerre élményerejűvé fokozza a II. Endre uralkodása idején elharapózott hivatal-kumulációt. A belső, valóságyszerű átélésnek, a konkretizáló történeti vízióknak legtökéletesebb segítő eszköze ma a szellemtörténeti módszer, mert a szellemtörténet a mult minden jelenségében a lélek egy-egy megnyilatkozását keresi. A mult valamennyi anyagi, erkölcsi, társadalmi és szellemi megmozdulását egy-egy eszme indítja meg, s ennek az eszmének a nyoma, tartalma, lényege az illető kor legparányibb alkotásán, a magánéleti események, politikai és művészeti irányok, a gazdasági és állami élet minden vonatkozásában élesen, tisztán konstatálható. *Csokonai* lehellétszerű, porcellános lírájának egy-egy kristálya „az örökkévalóság számára tökéletes formába zárt rokokó pillanat”, mint ahogyan Zrínyi utolsó mozdulata és szava a XVI. századi magyarság törökgyűlöletének és európai kultúréjének szimbóluma.

Az eszmei középpontú tanítási mód a színtelen, semmitmondó általánosítások helyett egyre tökéletesebb valóságossággal adja vissza a multnak élet-varázsát, mert a köznapi magán- és társaséleti adatok, jelenségek legcsekélyebb értékűnek hitt részletében visszatükrözi a kor lüktető élettartalmát.

Nemcsak a kiváló férfi és női egyéniségek, államférfiak, hősök, nemzetreformátorok életét eleveníti meg élményszerűen, konkrétan, hanem a jelentéktelenebb, átlag férfi és női szereplők emberi alakját. Ennek az átlagnak emberi dokumentumain, vergődésén, anyagi nyomorán és lelki szükségletein keresztül, mint a kis csillámban, tükrözi a mult verejtékező életét. Itt nyílik alkalom egyes, konkrét életek, női- és férfilelkek analizésére, mert ez a hamisítatlan, érdekesítő élet a maga ezer problémájával, ez érdekli a tanulót, ezt szívja magába fogékony lelke, ezt a lélektani igazsággal telített történeti életet. Ilyen lüktető életszerűsége, „a reprezentánsok és jelentéktelenek lélekanalízisén” át teljesedik ki a szellemi szintézisbe foglalt korkép élményerejű nagyszerűsége.

Mivel a történettanítás lélektani jellegű, s tartalmát nemcsak „tudatos cselekvések” és „világos elhatározások” alkotják, hanem a tudatalatti, homályos rétegekben lappangó ösztönös tömegérzelmek, elemezhetetlen lelkierek, azért a történelem tanításában nagy szerepet játszik a művészi intuíciónak. Az átélésnek ebben a tudatalatti formájában érintkezik a történettanítás az irodalommal és a lélektannal. Az irodalom az egyének lelkiéletébe, szellemi világába, s így a „tragikus feszültséggel telített, korszakot változtató” mozgalmak lelkirugóiba is bevilágít.

A költőzenék a történelmi megismerésnek olyan tájaira vezetnek, amelyek a racionális gondolkozásnak megközelíthetetlenek. Arany *Buda halálá-*nak és történeti tárgyú balladáinak eseményeit,

„alakjait bonyolult lélekrajz mozgatja“, „a családi életnek azok a végzetes apróságai, melyeknek fontosságát a modern pszichológia“¹⁰ is felismerte. S mégis pl. *Buda halálá*-nak a családi életre redukált hősei, a történelmi hétköznapok talaján botladozó emberi alakjai a költő művészi intuícióján keresztül megéreztetik velünk a magyar lélek sors-hangulatát, az örök, mozdulatlan végzet akarata előtt való alázatos meghajlást. Szent borzalommal érezzük az apró részletekben megrajzolt, de alapvonaláiban a legnagyobb elgondolású koncepcióban a „kimondhatatlan jelenlétét“.

Az irodalom és lélektan az egyének törekvésein keresztül nagy-szerűen szemlélteti egy-egy korszakmozgató eszme hatását, pl. a kereszteshadjáratok tényében a hit hatalmas erejét. Az egyéni törekvésekben az emberi akarat szinte emberfeletti hatalmát. „Testemmel mindig azt tettem, amit akartam“ — mondta Napoleon.¹¹ A lélek misztikuma, sugálló ereje mindig legyőzte az anyagot. Az orosz jégen és havon a félmillió seregből elpusztult, megfagyott 450.000 ember. A megmaradt sereg rongyosan, félig fagyottan, betegen von-szolja testét a Berezina felé. Napoleon egy lovagló pálcával gyalogol gránátosai mellett. „Fázol fiam?“ — kérdezi a mellette roskadozó katonától. „Ha felségedre nézek, melegem van!“ — feleli a gránátos, aki pár óra mulva dermedten nyúlik el a hóban. A görög hősök és a keresztesny vértanúk hősiességét gyujtja fel a katonák lelkében Napo-leon közelségének sugálló ereje. „Meg kellett volna ölniök — mondja Mereskovszkij — és e helyett örült rajongással szerettek, mint egy isteni gyermeket!“

A történelmi múlt színtere, a föld szintén fontos tényezője a nemzet életének, s így alapos ismerete fokozója, színezője a rajta végbement történelmi alakulások intenzívebb átélésének. A haza földje nem egyszerű geográfiai fogalom, hanem a múltból a jelenbe átnyúló megszentelt tanú, a történelmi élet, események, társadalmi és gazdasági jelenségek egyik oka. A haza földjének pusztán természeti tájjellege a történelmi idők folyamán megtelt hangulattal, a magyar múlt szellemével, s a magyar lélek energiáival. A természeti tényező alakítólag hatott a magyar lélekre, megszabta életét, műveltsége irányát, államjogi helyzetét, de a magyar szellem és kéz ezeréves rá-hatása viszont átalakította a földet magyar kultúrtájjá. A nemzeti múlt bensőséges átélője a földrajzi tényezőben is a „...föld alvó lelkét lesi“. Nem a pusztá föld, hanem a beléoltott ezeréves nemzeti energia avatja szentté a Kárpátok medencéjét.

A történettanítás tehát az irodalom, művészettörténet, lélektan, a gazdasági és kulturális mozgalmak, vallási és világnézeti áramla-tok hatássorozatain keresztül jut el a legégetőbb emberi érdek, „az önfenntartásra való közös törekvés“, az állami élet, a politikai ese-mények ismertetéséhez. Nem hanyagolja el a sorsdöntő, hadi meg-mozdulások eszmei, gazdasági és lélektörténelmi indokolását, de nem

¹⁰ Szerb A.: *Magyar irodalomtörténet*. II. 81.

¹¹ Mereskovszkij: *Napoleon*.

halmozza végletekig a háborús összecsapásokat. A száraz, évszámokkal terhelt hadtörténeti előadás a fiúiskolában is elhibázott, elmfárasztó, céltalan, éppen azért káros törekvés.

Tanár és tankönyvíró érzi, mit kellene tennie, egyelőre mégis kénytelen az eddig beidegzett nyomokon haladni. A tanár nem alapozhatja tanítását a fent körvonalazott elvekre, mert a tankönyv köti. A tankönyvíró útját pedig a tanterv szabja meg. Azonban láthatunk már ebben az irányban tiszteletreméltó törekvéseket. Így éppen a mi szakiskolánk történelmi tankönyveinek írója, *Mesterházy Jenő* szélesen megalapozott, értékes illusztrációs anyaggal szemléltető művelődéstörténeti képet fest a korszakokról. Szeretettel, kedvvel mélyed el a művelődési képek rajzában.

Ez azonban nem elég, a tanulmányi anyag arányát meg kellene fordítani. Csak a sorsdöntő eseményeket és politikai alakulásokat kellene ismertetni, az anyag gerince pedig a fejtegetett elvek szerint feldolgozott művelődési, társadalmi, gazdasági, egyéni és tömeglélektani kép volna.

Végül szükségét érzem, hogy néhány gondolattal érintsem a történelmi mult és a leánylélek viszonyát.

A nő sajátos lelkialkatánál fogva „másként látja és másként éli át a történelmet”, mint a férfi. A történelmi mult tényei más értékformában kristályosodnak ki lelkében. A nő általában nem történelem-alkotó, de a lényébe ivódott értékek, lelkében felgyülemlett faji, erkölcsi és kultúrenergiák állandó kisugárzásával észrevétlenül alakítja a nemzet jelen és jövő sorsát. A nemzeti mult hagyományaival, nemes szépségeivel, kegyelettel és kultúrával telt lelke ösztönösen árasztja a jövő nemzedék szívébe az értékeket.

Hatása pillanatnyilag láthatatlan, de mély és átható, mint a napsugáré. A férfi történelemalkotó munkáját a női lélek titokzatos mágiája irányítja, s a nagy tettek, emberfeletti erőfeszítések ennek az ellenállhatatlan erőnek látható nyilvánulásai. Olyan ez az erő, mint a gyöngye növénycsíráié, megrepeszti a sziklákat.

A nő szíven keresztül közelíti meg a történeti értékeket s „a társadalmi élet érzelmi légkörében érleli, tudatosítja ön maga számára a lelkétől távolabb eső állami élet, pártküzdelmek, politikai fejlődés, fegyveres összeütközés tényeit.” Szociális érzéke a közösségi érzés s „a történeti megértés erős eszköze”.¹²

Történelmi tanulmányainkban tehát feltétlenül kiemeljük a nő lelkialkatának megfelelő érzelmi, s „a női érdeklődés körébe vágó elemeket”. Ez nem azt jelenti, hogy „egyoldalú, nem létező nőies” történelmi orientációt erőszakoljuk növendékeinkre. A történelmi anyag, színvonal ugyanaz marad, csak a hangsúly, a színezés, a fényező irányítása, a történelem nagy nőalakjainak, s általában a nő történeti multjának, társadalmi helyzetének megvilágítása lesz intenzívebb. Nem az elvek, a lényeg változik meg, hanem az eljárás, a módszer, mely mindíg a szíven, az élményerejű érzelmi átélésen

¹² *Tantervi utasítás a leánygimnázium stb.* 1930.

keresztül hatol a történelmi korok lelkébe. Itt minden lelkimozzanat eleven hatóerejét a tanár szuggesztív egyénisége dönti el. A korok mélységeibe bevilágító intuitív képzelet nélkül a tanár munkája csak üres, át nem élt verbalizmus marad.

Forrásművek: 1. Hóman Bálint: *A magyar történetírás új útjai.* Bpest, 1932. — 2. *Tantervi utasítások a leányközépiskolák számára.* 1930. — 3. Hóman—Szekfü: *Magyar történet.* — 4. Szilágyi Sándor: *A magyar nemzet története.* — 5. Szerb Antal: *Magyar irodalomtörténet.* 1934.

Gyurjács András.

A százéves óvónőképzés.

A kisededóvás Angliából terjedt el Európa országaiban. De közvetve tulajdonképpen Napoleon volt a megindítója azzal, hogy az angol gyárpar termékeinek az európai kontinensre való behozatalát meggátolta. Ezáltal az angol munkásosztály nyomorba jutott, kis gyermekei valósággal az utca porában heverték, kitéve minden erkölcsi és fizikai veszélynek. Ez a nyomor váltotta ki néhány angol emberbarát lelkéből az elhagyatott és elhanyagolt kisgyermekek védelmét és óvását, s így keletkezett Angliában 1819-ben az első élelmezéssel összekötött kisededóvoda.

Az eszme gyorsan terjedt, s Angliában 1836-ban már a kétezer-öttszázat meghaladta a kisededóvók száma.

Az angol kisededóvás megismerése keltette fel *Brunszvik Teréz* grófnő lelkében azt az elhatározást, hogy ez intézményt meghonosítja hazánkban s minden erejét ennek elterjesztésére fogja szentelni. Elhatározásának lett az eredménye, hogy 1828. június 1-én Budán, a Krisztinavárosban, édesanyja házában megnyitotta az angyalkertjét. Az intézetet saját költségén tartotta fenn, a szegényebb gyermekeket télen át ebéddel is ellátta. Angyalkertjét *Kern Máté*, német pedagógus vezette és a nyelve is német volt.

A nemesszívű grófnő angyalkertjébe járó kisededek száma kezdetben ugyan csekély volt, de rövid idő alatt benépesedett. További törekvése az volt, hogy az eszmét országszerte elterjessze. Ez nem volt könnyű munka, mert Magyarországon a talaj még nem volt előkészítve az eszme terjedésére. Mint minden új eszmének, úgy a kisededóvás eszméjének is voltak ellenzői. A konzervatív felfogású urak közül azok, akik a Ferenc császárnak tulajdonított elvet vallották, hogy „a népnek nem fejlesztésére, hanem engedelmisségben való megtartására kell törekedni”, azok nemcsak ellenzői, hanem ellenségei is voltak a kisedednevelés eszméjének és sokszor túlzásba is estek nemtetszésük kifejezésében. Például a körösladányi földesúr, aki gúnyképpen birtokán egy kutyaóvodát állított s annak felügyelőjét a gyomai óvo fizetésének háromszorosával díjazta.

A kiseddóvásnak nem volt barátja gróf Széchenyi István sem és bár *Brunszvik* Teréz sokszor órákig vitatkozott vele a nevelési reformról és a kiseddóvásról, nem tudta eltéríteni Széchenyit attól a felfogásától, hogy a nemzetet felülről kell nevelni naggyá szellemileg, erkölcsileg és vagyoniilag.

Szerencsére a nemzet jobbjai között sokan voltak, kik a konzervatív felfogást nem vallották és a népnevelés, a kiseddóvás hívei lettek. Ilyenek gr. *Festetics* Leó, br. *Wesselényi* Miklós, Széchenyi kebelbarátja és európai útítársa, *Wodiáner* Sámuel, a lelkes *Bezeredy* István, az első jobbágyfelszabadító, *Kossuth* Lajos, *Deák* Ferenc, br. *Eötvös* József, *Kölcsey* Ferenc, *Fáy* András, *Barabás* Miklós, *Toldy* Ferenc, *Teleky* László, *Lónyai* Gábor stb.

Ilyen ellenszenves küzdelmek és rokonszenves támogatások mellett indult meg Magyarországon *Brunszvik* Teréz munkája.

A megnyílt anglyalkertet meglátogatja József nádor felesége, Mária Dorottya főhercegnő, a hercegprímás, az ország nagyjai közül sokan, a nemesség és polgárság, s valamennyien a kiseddóvás eszméjének nemcsak hívei lesznek, hanem többen óvodát is alapítanak, úgyhogy 1834-ben már 13 óvoda van Magyarországon.

A megnyitott intézetek felszerelésére és fenntartására szükséges költségek megszerzése sok gondjába és nagy fáradságába került *Brunszvik* Teréznek. Legtöbbet áldozott ő maga, de segítik őt ebben Pest és Buda főúri hölgyei, élükön a nádorné főhercegasszonnyal, aki a Budán lévő három németnyelvű óvodát és a Pesten lévő egy óvodát évenként segíyezi és a pestinek azért, mert magyarnyelvű volt, még külön évi 52 pengőforintot adott. Készpénz-adakozásokból, továbbá kézimunkák, festmények és egyéb összekeregetett ajándékok sorsolásából és műkedvelő színházi előadások jövedelmeiből igyekeztek fedezgetni a szaporodó költségeket.

Az intézetek fenntartása így nagyon bizonytalan volt s attól lehetett tartani, hogy azok megszűnése a kiseddóvás eszméjének a megszűnését is maga után vonja. Ezért 1834. év tavaszán *Brunszvik* Teréz, *Glosius* Dániel táblabíró és *Szentkirályi* Móric főjegyző bevonásával tanácskozássra ült össze. Elhatározták, hogy a koldulgatás megszüntetésével egy egyesületet fognak létesíteni, amelynek célja lesz egyrészt a meglévő óvodák fenntartása, másrészt a kiseddóvás terjesztése. Az eszmének megnyerték gr. *Festetics* Leót, akinek palotájában többször összegyűlve, megkezdték az egyesület szervezését. Aláírási-íveket bocsájtottak ki, s mikor 100 aláíró volt, összehívták az alakuló közgyűlést.

1836. március hó 5-én előkelő közönség gyűlt össze a Széchenyi által alapított, Dorottya-utcában lévő Nemzeti Kaszinó kisebb termében tartandó közgyűlésre. Gr. *Festetics* Leó lelkesítő beszédben fejtegette, hogy mennyire szükséges a szegény nép kisgyermekének megóvása és nevelése érdekében kiseddóvó intézetek állítása és fenntartása, s kérdésére, hogy e cél elérésére alkossanak-e egy nagy társaságot, a jelen voltak közfelkiáltásokkal megalakították az európai

kontinensen a legelső kiseddóvó egyesületet, a Kiseddóvó-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesületet.

Elnökké gr. Festetics Leót választották meg, elfogadták az alapszabályokat s kimondták, hogy egy óvóképzőt s egy példány-intézetet fognak felállítani.

Gróf Festetics Leóban nemcsak előkelő, nagy összeköttetésű és áldozatkész elnököt nyertek, hanem a kiseddóvodai nevelés helyes felismerőjét is, mert az egykori jegyzőkönyvekben látható beszédeiben már hangoztatta azt az elvet, hogy a kiseddóvodákban tanítani nem szabad, s hogy az óvodákban az idegen ajkú vidékek gyermekei könnyen megtanulják a magyar nyelvet.

Az egyesület tagjai között 1836-ban 49 gróf és báró, sok főispán, egyetemi tanár, akadémiai tag, de több polgár nevét is láthatjuk.

Gróf *Wenkheim* Ferenc Bécsben, az udvar körében is gyűjtött adományokat és alapító tagokat, pedig akkor az udvar az újításoknak nem volt nagy barátja. V. Ferdinánd királytól 100 p. forintnyi adománya mellett azt az ígéretet is kapta, hogyha: „az Egyesület céljának szentségéről és az eszközöknek hasznos alkalmaztatásáról meggyőződik, továbbad is kegyelmesen elősegíteni és pártolni” fogja. A király 100 p. forintját, mint első alapítványt kezelte az egyesület.

Gr. *Wenkheim* Ferenc ez ívén ott szerepelt a magyar nábob, herceg *Eszterházy* Pál 40 p. forintja után *Metternich*nek ugyancsak 40 p. forint adománya. Ilyen nagy adományt még csak *Batthyány* Fülöp herceg adott, a többiek 4—5—10 p. forint adománnyal szerepeltek, de így is meghaladta a 600 p. forintot *Wenkheim* gyűjtése.

A másik érdekes tünet, vagy amit inkább végzetes hibának lehetne nevezni, az volt, hogy az egyesület a végrehajtó szervéből, az elnökségből és a választmányból a nőket, és így magát gr. *Brunszvik* Terézt is kihagyta. Ez a hiba különösen az 1848-as évek után, az ötvenes években bosszulta meg magát, mert közgyűlést, de még választmányi ülést is alig tarthattak a teljes részvétlenség miatt.

Az 1836-i alakuló közgyűlés határozatára, hogy az egyesület egy óvóképzőt és egy példány-intézetet (mintaóvodát) állít fel, gr. *Festetics* Leó szóval és írásban kötelezte magát, hogy az intézet részére Tolnán megfelelő telket adományoz s azon az épületet felépítteti s az igazgató fizetésére 4.000 p. forint alapítványi összeget ajánl meg.

E nagylelkű adománynak köszönhető, hogy a *Kiseddóvó-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület* 1837. évi október hó 7-én, Tolnán megnyithatta első magyar kiseddóvóképző-intézetét és példányóvodáját. (Példányintézetnek nevezték, mert a felállítandó óvodák példájául szolgált.)

A nemes gróf nem érthette meg annak teljességét, hogy Magyarország minden községének legyen kiseddóvodája; hogy a kisgyermeknek „már két éves korától ott megkezdődjék a nevelése,

amely megmenti őt a majdani tömlöcbe, a fogházba való jutástól; ahol csak a jót és az igazat tanulja már zsenge gyermekkorában, hogy felnővén felebarátjának életét, vagyonát védje s a törvényt oly szentnek, megtámadhatatlannak tekintse, mint legdrágább sajátját”.

Nem érhetette meg, mert még ma, 100 esztendő után sem látná azt teljesítve, de 1884-ben, életének utolsó, 84. évében mégis megérthette, hogy 364 óvoda rakta le „nemzete legnagyobb boldogságának, műveltségének” alapkövét. S a bécsi Theresianumban, majd a keszthelyi Georgikonban nevelkedett, s a magyar társadalmi élet és magyar művészet iránt élete végéig érdeklődő nemes gróf azzal a tudattal hűnyhatta be a szemét, hogy eljön még az az idő, amikor a kisededóvás ügye, amely a legszebb férfikorának szívbéli ügye volt, olyan megértésre fog találni, hogy nem lesz a hazának egyetlen községe és tanyája sem, ahol kisededóvoda ne lenne.

Az intézet megvolt, most egy megfelelő igazgatóról kellett gondoskodni. Az egyesület az igazgatói állásra pályázatot hirdetett. Gróf Festetics Leó a saját jelöltjét a következő szavakkal ajánlotta: „Wargha István jeles írói érdemei által ismeretes férfiú, a nevelésről közrebocsátott ily című munkáját: *Mi kell a magyarnak?* (Kassa, 1834.) az egyesület könyvtára gyarapodásául ajánlván, előttem akként nyilatkozott, hogy a kisededóvó-intézetekről is szándéka elkészült munkáját sajtó alá bocsátani; egyszersmind a tolnai képzőintézet igazgatósáért concurrálni fog”.

És az egyesület Wargha István akadémiai levelezőtágot megválasztotta igazgatónak. A kisededóvókról megígért munkája 1843-ban csakugyan megjelent *Terv a kisededóvóintézetek terjesztése iránt a két magyar hazában* címen. E munkájában ajánlja, hogy minden megye központján egy mintaóvodát (melyet ő elemkének nevez) állítson. Ezzel az eszmével különben Wargha elkésett, mert az egyesület Kossuth Lajos indítványára már 1841-ben felszólította a vármegyéket, hogy a székhelyeiken mintaóvodákat állítsanak.

Wargha ismerteti, hogyan lehet vallásos érzelmű, erkölcsi és hazafias elbeszélések és dalok által a gyermek érzelmeit és ismereteit fejleszteni. Meghonosítandónak ajánlja a testgyakorlatot és a gyermekek kezűgyességének foglalkoztatását és a kertművelést. Leszámítva a testgyakorlás túlzásba vitt gyakorlatait, leszámítva a betűtétést és néhány iskolába való ismeret átnyújtását, elmondhatjuk, hogy Wargha István veti meg a magyar kisededóvás és nevelés módszerének alapját, mikor hirdeti, hogy az óvodai foglalkozások gerince a társalgás legyen. Ugyancsak ő hirdeti, hogy a kisededóvónak egész nap nyitva kell lennie és sem szünideje, sem vizsgája nincs.

A szerző a munkáját a Tolna vármegyei Karok és Rendeknek ajánlja azon reményben, hogy azok a közelgő országgyűlésnek pártfogásába ajánlják majd a kisededóvásügyet. A Karok és Rendek ezt az emberiség boldogságának eszközlésére írt nagybecsű munkát szívesen fogadták és elrendelték, hogy a mű a nemzeti pénztár költségén 1000 példányban kinyomattassék s a hazai és erdélyi törvényha-

tóságoknak egy-egy példányt juttatva, a többi a szerző tulajdonába adassék.

A Kisdedóvó-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület képzőintézetét 1843-ban Tolnárol Pestre helyezte át. Az áthelyezést minden nagyobb akadály nélkül megvalósíthatták, mert gr. Festetics Leó alapító levelében úgy rendelkezett, hogyha az egyesület a képzőjét idővel máshová helyezné át, akkor az épület és a telek el is adható, de a befolyó összeg csak egy másik, a célnak megfelelő telek vagy épület vásárlására fordítható. Ha az egyesület feloszlanék, az ingatlan felépítményeivel együtt és a 4000 p. forint alapítványi tőke vissza száll az alapító gróf, vagy törvényes jogutódai tulajdonába.

Az egyesület a tolnai ingatlant eladta s Pesten, a terézvárosi Valeró-utcában a képző-intézetnek és irodájának megfelelő házat építtetett a főváros akkori legjelesebb építészevel, *Pollák* Ágostonnal, a Ludovika Akadémia, a Vigadó, a Nemzeti Múzeum építőjével. Az intézet alapkövét József nádorné, Mária Dorottya főhercegnő tette le személyesen. A Valeró-utcai épületben folyt ezután sok küzdelemmel a kisdedóvóképzés 1874-ig.

Bár Wargha István hangoztatta azt a ma is vallott elvet, hogy az óvodában iskolai tanításnak helye nincs, az 1843. évi jelentésében mégis azt olvassuk, hogy a gyakorló óvodában a mértani ismereteken kívül a szóbeli számvetésben is meglepő sikert érnek el a gyermekek. A földrajzban nemcsak a vármegye fekvését, határát tudták a kisdedek, hanem a hazáról statisztikai adatokat is tanultak. Taníttatta őket az esztendő részeire, a hónapok nevére, időszámításra, a mértékekre s azok használatára és más ilyesmire. Az óvoda felszerelése is az iskolát juttatja az eszünkbe. A falon volt Európa és Magyarország nagy falitérképe. Fali olvasóablák, betűlapocskák, természetrajzi képek, mértani ábrák, fekete íróablak, számolóeszközök stb. voltak a felszerelési tárgyak. Az udvaron testgyakorlóeszközök, a négyes körhinta, kötél-létra, kúszófa, ördögló, mozgó-henger, rézsutos gerenda, lépcsős állvány, éllelállított deszkák, falábak, ugróeszközök stb. Wargha szerint az apró gyermekek ezeken bámulatos ügyességgel gyakorolják magukat, 4 öles magasságban nem szédülnek, a függő kötélajtórján meglepő gyorsasággal felkusznak, a 8 öl hosszú és mozgó gerendán végigfutnak.

Az intézet tágas telkének kétharmada kert volt, egyharmada játszásra és testgyakorlásra szolgált. A kisgyermekek a kertben felügyelet nélkül játszadoztak, de a virágokat, ágakat nem bántották. Örültek mikor látták, hogyan nőnek a fácskák, amiket elültettek és így kisdedkorban már megtanulták a fák és növények szeretetét. Szinte hihetetlen, de Wargha István írja, hogy voltak gyermekek, akik szerencsés kézzel szemeztek s örömmel mutogatták a szép sikert, amit elértek.

A kisdedóvóképző növendékei eleinte csak férfiak lehettek, az első növendék 1862-ben iratkozott be s ezután évenként, ahogyan szaporodik a női tanulók száma, úgy fogy a férfiaké s 1874-ben már

csak nők a növendékek. 1862-től kezdett tehát megvalósulni *Brunszvik* Teréznek az az elve és meggyőződése, hogy ha a kisdedek nevelését már az Isten is az anyákra és gyengéd bánású nőkre bízta, úgy ezeknek testi és szellemi nevelése az elemi iskola küszöbéig kizárólag a nő feladata.

A képzés egy évig tartott, de a teljes évfolyam elvégzését nem kívánták meg a magasabb előképzettségű növendékektől, vagy olyanoktól, kik „kitűnő tehetségükkel hamarabb felfogták a kisdedovás összegét.” Ilyeneket egy év eltelte előtt is elbocsájtottak kisdedovónak. Pl. *Grusz* Károly, aki jogtudományt végzett Kassán, 1840. évi március hó 25-én vétetett fel, s 1840. április 25-én kisdedovónak alkalmaztatott Kassán.

A növendékek vagy az egyesület, vagy a saját költségükön tanultak. Az első hónapban mindenki saját költségén tanult s csak ennek eltelte után az kaphatott 8 pengő forint hópénzt, akiről feltételezték, hogy jó kisdedovó lesz belőle. Ezek voltak a segélydíjasok, kiket többször megvizsgáltak, nehogy érdemtelenül kapják a hópénzt. A havi 8 p. forint étkezési díj mellett lakást, bútorokat, ágyneműt, fűtést, világítást kaptak a tanulók. Az arra szorultak alkalmaztatásuk esetén 20-30 p. forint kamatmentes kölcsönben is részesülhettek, amit havi 2 p. forint részletekben kellett visszafizetniök. A 8 p. forint hópénz és kölcsön segélyezés 1862-ben megszűnt az egyesület csekély jövedelme miatt.

Eleinte olyan férfiakat vettek fel, kiknek elegendő előismeretük volt, hogy kisdedovóvá képeztesse, de az 1845. évi közgyűlés hangsúlyozta, hogy a kisdedovás sikeres vezetéséhez többoldalú ismeret kívánatik, mint az elemi tanításhoz és kívánandó, hogy a növendékek előzetesen legalább a gimnáziumot végezték légyen. Az 1865. évi közgyűlés a másik végletbe esett és a felvételhez elegendőnek tartotta a jó írás, olvasás és számolás tudását.

1837-től 1874-ig a beírt növendékeknek az előképzettsége a következő volt: elemi tanodát végzett 89, gimnáziumot és reáltanodát 82, elemi képezdét 34, bölcsészeti tanfolyamból jött 72, jogi tanfolyamról 40, hittani tanfolyamról 27, sebészeti és baromorvosi tanulmányt végzett 2, orvosnövendék volt 1, katonai akadémiáról jött 1, hites ügyvéd és táblabíró volt 1, kereskedelmi és műhelyi tanfolyamból jött 7, és „kikről nem tudatik” 16.

1874-ig az igazgató volt az egyedüli tanára az intézetnek, csak egy u. n. hegedűmester tanította az éneket és a hegedülést. Az elméleti tanítás reggel 6-tól 8 óráig tartott s a nap többi részében az igazgató útmutatása mellett az óvodában gyakoroltak a növendékek. Szünidő nem volt, de hogy az iskolai szünetben az érdeklődő tanítók is hallgathassák a kisdedovás lényegesebb ágazatait, július, augusztus és szeptember hónapokban az elméleti oktatás csak oly tárgyakat ölelt fel, amelyek a kisdedovás gyakorlatára vonatkoztak.

Akik u. n. végvizsgálatot tettek, azok az elnök, titkár és igazgató aláírásával és egyesületi pecséttel ellátott bizonyítványt kaptak. Akik nem állottak vizsgálatra, vagy vizsgálatuk nem sikerült, csak az inté-

zetben töltött időről kaptak egy bizonyítványt az igazgatótól. Ezek a végvizsgálatok szigorúak lehettek, mert 1847-ben egy bölcsészetest végzett növendék nem tudott sikeresen végezni. A hites ügyvédnek és táblabírónak pedig a 130-as számú anyakönyvi bejegyzése így szól: „1847. évi október 15-én végvizsgálatot adott, de a bizottság várakozását ki nem elégítve, rendes bizonyítványra nem érdemesült, csak igazgatói magánbizonyítvány adatik ki néki.”

1847-ben gr. Festetics Leó lemondott az elnökségről, mert kedvét szegte az a balsiker, hogy V. Ferdinánd a helytartótanács útján elutasította az egyesület segélykérését. Az elnöki székét 1855-ig nem töltötték be. A bekövetkezett szabadságharc s az elnyomatás korszaka szinte válságos lett az egyesületre s így a kiseddóvás ügyére. Az addigi vezérek eltűnnek, az érdeklődés csaknem megszűnt, új tagok nem jelentkeztek, a régiek sem tagdíjat, sem alapítványi kamatokat nem fizettek, úgyhogy 1848-tól több mint két évtizeden át az anyagi küzdelmekben merül ki az egyesület élete. A régi óvodák közül sok megszűnt, újakat alapítani a szegénységben vergődő egyesület nem tudott s azon csodálkozhatunk, hogy ilyen körülmények között fenn tudta tartani képző-intézetét. Ney Ferenc igazgató mindent megtett, amit tehetett, ő maga anyagi gondokkal küzdött, gyűjtötte a tagokat, az adományokat s emellett megővta az intézet magyarságát az akkori elnémetesítés áradatában.

1868-ig tart ez a tespedés kora. A kiegyezés után, mint minden téren, úgy a kiseddóvás terén is pezsgő munka indult meg.

Br. Eötvös József az 1868. évben benyújtott népoktatási törvényjavaslatának 25-34. §-aiban a kiseddóvás törvényes rendezéséről is akart gondoskodni, de sem ez, sem az 1870-es években a középtanodai és főtanodai törvényjavaslatával együtt benyújtott kiseddóvási javaslata nem vált törvénné. A javaslat önálló „óvodai képezdek” állítását tervezte férfi és nőtanulók részére. Br. Eötvös József 1871. február 2-án meghalt, nem érthette meg a kiseddóvásnak törvényes rendezését.

A kiseddóvodák terjesztése akkor lendül nagyot, amikor péterfalvi Szathmáry Károly országgyűlési képviselő, író és költő lett a kiseddóvás ügyének legbuzgóbb híve. 1873-tól haláláig lankadatlan buzgalommal fáradozott az óvodák szaporításáért. Magyarország minden vármegyéjét felkereste, hogy személyes rábeszéléssel ösztönözze a vármegye urait és gazdag birtokosait óvodák állítására. Még életének utolsó évében, 1890-ben, betegen, összetörve, de megtette terjesztési körútját Szilágy, Ung, Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyéekben. Munkásságának eredménye, hogy míg 1873-ban 143 óvoda volt, 1890-ben 703 volt az óvodák száma. (A 703 óvodában 829 kiseddóvo működött, kik közül okleveles 554 volt. Érdekes adat még az is, hogy a 829 kiseddóvo közül 778 már nő volt.)

1870-ig egyetlen óvóképző, a Terjesztő Egyesület kiseddóvo-képzője volt az egyeduralgó, 1874-ben már öt ilyen képző van. Igaz, hogy ezek közül rövidesen csak kettő marad fenn, a többi fenntartási költség hiánya miatt megszűnik.

A Kisdedóvóintézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület 1874-ben eggyéolvad az 1873-ban keletkezett Országos Kisdedvédő Egyesülettel s Országos Kisdedóvó Egyesület cím alatt működik tovább. Az új egyesület az internátussal és árvaházzal bővített kisdedóvóképzőjének a mai Rózsák-terén, 1876-ban felépíti a székesfőváros adománnyozta telken az új épületet, amelyet, hogy a fokozódó igényeket kielégíthesse, 1887-ben egy épületszárnyal bővített ki.

Az 1876-ban történt intézeti avatáson résztvett I. Ferenc József király és Erzsébet királyné. 1887-ben a kibővített intézet felszentelésére, *Tizsa* Kálmáné egyesületi elnök kérelmére, I. Ferenc József király újból eljött Klotild főhercegnő és leányai, Mária és Margit főhercegnők kíséretében.

A Valeró-utcai kisdedóvóképző ide költözött s most is ugyanabban az épületben, mint állami óvónőképzőben történik a képzés. Az Országos Kisdedóvó Egyesület ugyanis 1918-ban intézetét átadta az államnak.

Fordulópont a kisdedóvásban az 1891. évben alkotott XV. t. c., mely a kisdedóvás ügyét szabályozza. A törvény megengedi, hogy az óvóképzőkbe férfiak és nők is felvehetők, de elkülönítve tanítandók. A törvény e rendelkezését a férfiak már nem vették igénybe. A kisdedóvás, amely addig társadalmi feladat volt, állami feladattá lett. Mivel óvodák vezetését csak okleveles óvónőknek engedte meg a törvény, ezért az állam is állít fel óvónőképzőket. Az 1894/95. évben 12 óvónőképző működött és pedig négy állami, 5 róm. kat., 1 ev. és 2 egyesületi (az Országos és Fröbel-intézet). A feleslegesen nagyszámú óvónőképzők csakhamar kezdtek apadni s vagy megszűntek, vagy átalakultak tanítónőképzőkké s ma már csak egy állami s három róm. kath. óvónőképző működik a csonka hazában.

1926-ban gr. *Klebsberg* Kunó közölte miniszter az 1874 óta két éves óvónőképzést felemelte 4 évre s ezzel új korszak vette kezdetét úgy az elméleti, mint a gyakorlati képzésben. De az új kor csak 10 évig tartott, mert 1936-tól a legújabb korról kell beszűlnünk. Az 1936. évi XXII. törvénycikk a kisdedóvás felügyeleti jogát és igazgatását a belügyminiszter hatáskörébe utalta. Ez az új fordulat bizonyára átforgalmazza majd mind a kisdedóvodákat, mind az óvónőképzést. Az egészségügyi kiképzés és gyakorlati kiképzés többé-kevésbé már át is alakult.

A száz évvel ezelőtt megindult kisdedóvóképzést a hosszú százezren át az az elv vezette, hogy a szeretet mindenkor azok iránt legyen a legnagyobb, akik legjobban rá vannak szorulva, az ártatlan és gyámoltalan kisdedek iránt. Ilyen érzéseknek elültetésében a tolnai kisdedóvóképző és jogutódai megtették az első százévben a kötelességüket, bizonyos, hogy meg fogják tenni a most kezdődő második százévben is.

Végh József.

EGYESÜLETI ÉLET

Kérelem. — A május hónapban lezajlott közgyűlésen a házalapvezetői tisztség betöltésénél a közbizalom felém fordult. En ez alkalommal is köszönöm a megbízást, melyet örömmel fogadtam el. Újból a Tanárok Házának gondozása, fejlesztése lesz a legkedvesebb munkám. Szeretném, ha két-három év alatt sikerülne azt teljesen céljainak átadni. Ha a tanárság most is velem érez, munkámat támogatja, a nehézségek eltűnnek s az álom valósággá alakul.

Házunk egyik otthlakó volt birtokosa november 1-én kiköltözik. Így üresen marad a kétszobás lakása, mely javításra szorul. Üresen marad a nagy műhely a hozzátartozó raktárakkal, melyeket teljesen át kell alakítani. Ezekből akarunk célunknak megfelelő helyiségeket kiválasztani, berendezni. A munkálatok azonban nagyobb összeget kívánnak, melynek előteremtéséhez rendes jövedelmünk kevésnek bizonyul.

Úgy gondolom, hogy elsősorban egy pár vendégszobára volna szükségünk, melyek tagtársaink főiskolákra járó fiainak is — szükségszerűen — lakásul szolgálhatnának. Esményi vágyam pedig az, legyen ott egy szép olvasótermünk és könyvtárunk, mely tisztán a magyar tanítóképzést szolgálja. A könyvtár legfőbb könyvei az idegen országok tanító- és tanítónőképzőinek tantervei, utasításai, tankönyvei és szervezeti szabályzatai volnának. Ezeket kérésükre vidéki kartársainknak is kiadnók, hogy saját otthonukban tanulmányozhassák. Található pl. Budapesten olyan japánul tudó ember is, aki a szükségéseket szívesen lefordítja, sok jó dolog van a különböző országok tanítóképzésénél, mely nálunk is alkalmazható volna, de a megfelelő munkák hiánya miatt nincs róla tudomásunk. Ezek megismerése csakis ilyen speciális könyvtár segítségével lehetséges. Most különösen nagy szükségünk volna az említett munkákra, amikor az új tanítóképzés kialakulása teljes erővel folyik. Miért nem lehetne a mi tanítóképzésünk legtökéletesebb a világon? Hiszen közismert dolog, hogy a magyar embernek jó esze van, de csak egy. Ha többet akarunk tudni, másoktól is kell tanulnunk. Tanulni pedig szeretünk, azt nagy örömmel nyugtázom. Intézetünkben pl. alig múlik el egy hét, hogy az ország valamelyik tanító- vagy tanítónőképző-intézetéből egy kollégánól vagy kolléga nem jönne érdeklődni egyes tantárgyak módszere iránt. Órákon is gyakran hospitálnak.

Ezek után nekem az volna a tiszteletteljes kérésem egyesületünk tagjaihoz, illetőleg az összes tanító- és tanítónőképző-intézetekhez, legyenek szívesek célunk támogatására még ebben az iskolai évben műsoros estélyt, hangversenyt, ismeretterjesztő előadást vagy más, jövedelemmel járó ünnepelet rendezni s annak jövedelmét otthonunk javára beszolgáltatni. Ígérem, hogy utoljára kérek, mert ha az említetteket sikerül megcsinálni, a következő esztendőben a házunk jövedelméből is tudjuk céljainkat elérni. Ugyanis a jövő évre a volt háztulajdonosoknak már csak 2200 pengővel tartozunk, mely összeg a lakbőrből megtérül. Marad ezentúl is évi 600 P. dollárkölcson-törlesztés, mely nem okoz nagyobb gondot.

Kérésemet még egyszer megismétlem s hangsúlyozom, hogyha sikerül, többé nem ismétlem. A fáradozást előre is hálásan köszönjük. Az összeget köszönettel fogjuk nyugtázni. A segítség közügyet, de különösen a mi ügyünket szolgálja.

Jaloveczky Péter.

Októberi elnökségi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1937. okt. 11-én a budapesti II. ker. Szt. Orsolya-rendi r. k. tanítónőképző-intézetben megtartott elnökségi üléséről. Jelen vannak *Padányi-*

Frank Antal dr. elnökle mellett: *Molnár Oszkár*, *Jaloveczky Péter*, *Lux Gyula* dr., *Mesterházy Jenő*, *Erdélyi Olga*.

Padányi-Frank Antal dr. üdvözli a megjelenteket, az ülést megnyitja.

a) Örömet fejezi ki a tanítóképzés reformjának megindulása felett, s különösen kiemeli és méltatja azt a tényt, hogy az óratervek megküldésével a tanítóképző tanárait is belevonták a reform előkészítő munkálataiba. Helyesnek találná, ha az Egyesület, amint az óraterv végleges alakot nyer, szakbizottságokat alakítva, foglalkoznék az új tanítóképző egyes tárgyainak tantervi és utasítási kérdéseivel. Nézete szerint az Egyesület ezzel hathatósan támogathatná az Orsz. Közokt. Tanács munkáját.

b) Közli, hogy az 1938. évi Esztergomban tartandó közgyűlés előkészítésére az esztergomi érs. r. k. tanítóképző segítségét felajánlotta. Az intézet igazgatósága kézséggel átengedi az intézetet a közgyűlés színe helyéül és az intézet egész tanári testületével kézséggel siet az Egyesület segítségére.

c) *Tscheik Ernő*, az I. ker. tanítóképző rajztanára megfestette az Egyesület számára *Quint József* arcképét. A kép jól sikerült. Az elnökség 100 P. tiszteletdíjat szavazott meg *Tscheik Ernő*nek fáradságáért.

d) Az elnökség a T. I. T. O. E. nevében táviratilag üdvözli *Hóman Bálint* dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, miniszterségének ötödik, írói működésének harmincadik évfordulóján. *Padányi-Frank Antal* dr. elnök a nyáron az egyesület nevében üdvözölte a Miniszter Úr Önagyméltóságát bolognai egyetemi díszdoktorrá való avatása alkalmából, melyet a Miniszter Úr megköszönt az Egyesületnek.

e) *Padányi Frank Antal* dr. elnök, *Mesterházy Jenő* főtitkár és *Jaloveczky Péter* házalapvezető üdvözlő látogatáson jelentek meg *Kósa Kálmán* dr. ú. o. főnöknél, mikor Öméltósága miniszteri osztályfőnöki címet és jellegzet kapott. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy ügyosztályfőnökünk zászlóvivője a tanítóképzés ügyének.

2. *Mesterházy Jenő* főtitkár jelenti:

a) a V. K. Miniszter Úrtól köszönő levél érkezett a közgyűlés alkalmából hozzáintézett üdvözlő táviratra. A közgyűlés határozatából felterjesztett memorandumra azonban még nem érkezett válasz.

b) *Pintér Jenő* dr. tanker. kir. főigazgató egyetemi tanár a debreceni egyetem tiszteletbeli doktorává avatta. Az avatási ünnepélyen egyesületünket képviselte és az ünnepeltnek egyesületünk jókívánásait tolmácsolta *Gárdonyi József* dr. tagtársunk.

c) Főtitkár örömmel emlékszik meg egyesületi tagtársainkat ért kiüntetésekről, előléptetésekről. *Bartha Károly* dr. a debreceni ref. tanítóképző tanára egyetemi magántanár lett a debreceni egyetemen. A nyári előléptetések alkalmával elnökünk, *Padányi-Frank Antal* dr., szerkesztőnk, *Molnár Oszkár* és *Szemere Samu* dr. tanítóképző-intézeti igazgatók tanügyi főtanácsosi címmel az V. f. o.-ba kerültek. *Tscheik Ernő*, *Csukás Zoltán* és *Milakovszky László* tanárok pedig igazgatói címet kaptak.

d) Az elmúlt tanév végén az I. ker. tanítóképzőben a történelem és közgazdaságtan szakos tanárok számára rendezett szakértekezlet igen szép eredménnyel, sok tanulsággal végződött.

e) Főtitkár az áprilisi választmányi ülés határozata alapján előkészíteni igyekezett *Imre Sándor* dr. egy. tanár 60. születése napjára tervezett jubileumi ünnepséget. Tudomására jutott, hogy a puritán egyéniségéről jólismert *Imre* professzor mindenféle ünnepléstől idegenkedik. Az elnökség e jelentésre azt tartja helyesnek, ha az Egyesület nevében egy meleghangú, szeretetünket, tiszteletünket kifejezésre juttató levélben üdvözli

a jubiláló, nagynevű pedagógust. *Mesterházy Jenő* főtitkárt egyúttal megbízza a professzor életének, munkásságának megírásával, méltatásával. E tanulmány a *Magyar Tanítóképző* hasábjain kerül közlésre.

f) Testvéregyesületek közgyűlésein a lehetőség szerint személyesen képviseltette magát Egyesületünk. A gyógypedagógiai tanárok egyesülete Vácon tartotta közgyűlését. A levélbeli meghívásra főtitkár válaszolt, s ebben megköszönte a baráti együttműködésre felhívó, szíveshangú levelet, melyre igen közvetlen választ kapott a gyógypedagógiai tanárok egyesületének elnökétől. A Középiskolai Tanáregyesület közgyűlésén *Padányi-Frank Antal* dr. elnök, a Polg. Isk. Tanárok Egyesületének Szegeden tartott közgyűlésén *Becker Vendel* dr. alelnök képviselték a T. I. T. O. E.-t.

3. Elnök végül előterjeszti az 1937/38. egyesületi év munkarendjét. Első előadó *Padányi-Frank Antal* dr. elnök, aki a levélben hozzáfűzött kéréseknek eleget téve foglalkozik a tanítói hivatás óráinak vezetési módjával. A többi előadások főként a rajz-kézimunka tanításának módszeréről szólnak. *Bali M.* Ildefonza nővér a gyakorlati társadalomtanról tart előadást.

Elnök ajánlatára közgyűlési előadónak az Egyesület *Lepold Antal* dr. prelátus-kanonokot kéri fel. Öméltósága az esztergomi ásatások alapos ismerője, s ezért az Egyesület elnöksége tanulságosnak tartaná, ha az ő előadásában ismerhetné meg a tanítóképző-intézeti tanárság részben az esztergomi ásatások történetét, s részben Esztergom szerepét a magyar kultúra, iskolázás és tanítóképzés terén. K. m. f. *Padányi-Frank Antal dr. s. k. elnök, Erdélyi Olga s. k. titkár.*

Októberi tagértekezlet. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1937. okt. 11-én, a budapesti II. ker. Szt. Orsolya-rendi r. k. tanítónőképző-intézetben megtartott tagértekezletéről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett: *Kemenes Illés* dr. tanker. kir. főigazgató, *Oszwald József, Paál E. Ferenc, Illés István, Erdős József dr., Dundler Gyula* (Kalocsa), *Mesterházy Jenő, Lux Gyula dr. Öllös Sarolta, Kerekesné Lacher Erzsébet* (Kecskemét), *Váczy Ferenc, Juhász Béla dr.* (Nagykörös), *Grynaeus Ida, dr. Jelitainé Lajos Mária dr., Farhas Mária, Rösch Magdolna, dr. Gyimesiné Csaba Etelka, Pödör Irén, Medgyesi Marida, Ruisz Márta, Biberauerné Abonyi Julia, Haitsh Ella* (Cinkota), *Katona Miklós dr.* (Szeged), *Garamvölgyi Ervin, Frigyes Béla, Vincze Sándor, Váradi József, Jaloveczky Péter, Nagy Ferenc, Molnár Oszkár, B. Braun Angéla, Zsindely Katalin dr., dr. Krizsanezné Németh Edit, Kádár Ilona, Mácsay Károly, Szemere Samu dr., Ádám Zsigmond, M. Richter M. Sarolta, M. Pintér M. Margit, Sr. Bodolai M. Margit, Lóránth Erzsébet, Budai Mária, Pogor Ödön dr. Szarvák Karitász, Csorda Romána, Kerner M. Lucia* (Zsámbék), *Bartal Alajos, Árpássy Gyula* (Esztergom), *Szemes Gábor, Csekő Árpád* (Jászberény), *Somos Lajos dr.* (Eger), *M. Vámosi Angéla, Gerencsér Anna, M. Varga Editha, Balázs Erzsébet, Stegmüller Viktória, Bodorné Hummel Irén, Trembeczky Rózsa, Kétszery Margit, Főrhécz József* (Győr), *Rozsondai Zoltán* (Kiskunfélegyháza), *Répay Dániel, Pócza József, Cser M. Margit, Baranyai M. Theónia, Jautz M. Ilmenda, Keszleri M. Stefánia* (Szeged), *Prágner M. Mansnéta, Plávit M. Fremista, Csorba M. Immaculata, Ferenci M. Adalberta* (Székesfehérvár), *Pickel Cherubiana, M. Szabados Franciska, Sr. Józsa Otília, M. Einbeck Ágnes, Erdélyi Olga.*

Padányi-Frank Antal dr. elnök a feltűnően szép számban megjelent tagtársakat örömmel üdvözli s az egész Egyesület nevében megköszöni *Kemenes Illés* dr. tanker. kir. főigazgató úrnak, hogy megjelenésével taggyűlésünket megtisztelte.

Ezután megtartotta előadását: A tanítói hivatás óráinak megbeszéléséről. Osztályról-osztályra haladva, konkrét tételek taglalásával ismertette eljárását, minden felvetődő esetről erősen hangsúlyozva a bizalom, kényszer nélküli közvetlenség, időszűrőség, közös munka fontosságát. (Előadása jelen számunkban olvasható.)

Erdős József dr. örömmel üdvözli a tanítói hivatás óráit. Hiszi, hogy ezekben a hittanár segítőtársat kap, s bízik ezekben az óráknak a sikerében. Ennek alapfeltétele mindenek fölött az előadótól is említett bizalom, titoktartás tanár és társak részéről, s az a megnyugtató tudat, hogy az őszinte megnyilatkozásnak nem lesz fegyelmi következménye. Az egyháziak némi aggodással látják, hogy itt esetleg laikus morálról van szó. Azokkal az esetekkel foglalkozzék a tanár elsősorban, amelyek az egész osztály közösségét érdeklik és nem tartoznak a lelkiatyá hatáskörébe. Kellő tapintattal elkerülhetők lesznek az összeütközések, de feltétlenül kívánatos, hogy a lelkiatya irányításával ne kerüljön ellentétbe a hivatásórát vezető tanár. A IV. oszt. szülőföldismertetési anyagánál nagy nehézséget okoz az anyag összegyűjtése és a gyűjtés alapján készült előadás megtartásának lehetősége. Ezekre mód csak a szünidőben van, ilyenkor azonban nem oldható meg az ellenőrzés kérdése. A kalocsai r. k. képző ügy vezetői beöndékeit az szülőföld tanulmányozásába, hogy IV. éves korukban Kalocsa, V. éves korukban saját szülőföldjük anyagát dolgozzák fel.

Kemenes Illés dr. elmondja, hogy a középiskolákba bevezetett osztályfőnöki órák tapasztalatairól a főigazgatóság két évig kért jelentéseket. Ezek igen tanulságosak. A tanárság 90%-a szívesen fogadta, sőt volt olyan jelentés is, mely azt mondta, hogy a reformok közül az osztályfőnöki óráé a palma. A szerzetes tanárok tartózkodással vették tudomásul. Egyházi személyek részéről ma is találkozik nehézség. Nem szabad a laikus morál elvét a lelkiatya tevékenységével mereven szembeállítani. Mindkettőnek közös vonalon kell haladnia; ezt kölcsönös megbeszélésekkel kell biztosítani, fokozni, s akkor ezek az órák feltétlenül segítséget fognak jelenteni az egyháznak is. Tegyük fel a kérdést: legyen-e laikus morál osztályfőnöki óra vagy ne? A lényeg az, hogy a vallás-erkölcsi nevelés meglegyen, a jellemnevelés a szív gyökeréig hasson, de feltétlenül vallásos alapja legyen. Ma már mindenütt, a legexaktabb szakiskolákban is felismerik ennek nagy emberi értékét. Gróf *Teleki Pál*, a műegyetem rektora is azt hangoztatta évmeignyító beszédében: a nemzeteknek jellemes emberekre van szükségük. Az iskolákban ma nem az a gond, hogy mit adjunk, hanem hogyan adjuk? Anyag van bőven, a túlterhelésig, — de helyesen gondolkodni, érdeklődni tanítsuk meg a növendéket. A tanítói hivatás óráiról szóló rendelet helytelenül jelent meg a *Hivatalos Közlönyben*: előbb a tárgykör s utána az útasítás. Jobb lett volna fordítva: az útasításban bentfoglaltatik minden, ami szükséges. Ne nézzük csupán a merev tárgybeosztást, hanem azt igyekezzünk megvalósítani, ami az útasításban van. Ezeknek az óráknak sine qua non-ja a közvetlenség. A tanítóképző tanárai örömmel fogadták ezt az órát. Szeretni is kell. Ne keressük mindig a nehézségeket, hanem a megvalósítás lehetőségeit, ehhez pedig csak egy kis lendület kell. A szülők is hálával nyilatkoztak. A tanítói hivatás óráinak a tanárookra is kiható értéke van: hatásuk alatt mi magunk is átalakulunk, önmagunkra, kötelességünkre eszméltetnek, a magunk életszintjének emelésére készítetnek. Ebben találkozik nevelő és tanítvány.

Árpássy Gyula kívánatosnak tartja az utasítás 10. pontjának megtartását. Ez a pont a legképzettebb, legalkalmasabb tanárok munkakörébe utalja a tanítói hivatás óráit. Nem is minden tanár foglalkozik ezzel a

feladattal szívesen. Már pedig erőszak ne legyen, ezt a siker érdeke is úgy kívánja. Az igazgatók jelöljék ki azokat a tanárokat, akiket erre alkalmasnak tartanak. A tanítói hivatás óráin nemcsak a vallás-erkölcsi értékek felismerésére kell elvezetni a tanulót, hanem a jövődó tanító előtt tudatosra kell tenni az eszméletetés módját is. Azaz tudnia kell, hogy mint népiskolai tanító majdan hogyan vezeti gyermekeit ezeknek az értékeknek a felismerésére. Az órák anyagának egyes részeit gyakorlatilag is meg kellene oldani. Fontos itt különösen a társadalmi érintkezési formák, magatartás, étkezés úri gyakorlásának lehetősége. Különösen szüksége van erre azoknak a tanulóknak, akik nem internátusiak, s az iskolán kívül semmiféle nevelésben nem részesülnek. Az ilyen tanulót esetről-esetre egy-egy tanár, vagy az internátus ebédre, vacsorára meghívhatná.

Répay Dániel örömmel látja, hogy a nevelés elve mindjobban érvényesül, s így végre teljesül a pedagógusok eszménye: az iskolában a nevelés célkitűzése uralkodik a tanításon. A főfogalom átveszi az őt megillető helyet; a tanítás csak részletmunka, töredék a nevelés nagy átfogó egyetemes fogalmával szemben. A tanítóképző feladata, hogy a tanítójelöltben világnézetet alakítson ki. Sajnálattal látta, hogy az előadó a világnézet fejlődéstani kérdéseire nem mutatott rá. Minden világnézet fejlődik; tudatossá kell tennünk a helyes világnézet biztosításának módját. A világnézet csakis egyéni lehet, de előlött egyetemes világnézet uralmát kell biztosítanunk.

Bartal Alajos megállapítja, hogy bár tanmenet nincs, az órák komolysága megköveteli az előkészületet. Szükségesnek tartaná az egyes egységeknél vázaltszerű terv, gondolatmenet készítését, ami szilárd tárgyi és logikai alapot adna a megbeszéléseknek, megóvná őket az ötletszerűsüdtől.

Rozsondai Zoltán abból a célból, hogy a növendék életéről minél többet tudjunk, szükségesnek tartja, ha a tanárok a tanítói hivatás óráit ellátó kollégáiknak mindent tudomására hoznak. Ez órák alkalmosszerűségének jellege minden körülmények között maradjon meg, még ha tervet készítünk is. A tanítói hivatás óráinak jelentősége vitathatatlan, mert az erkölcsi érzület kialakításában hathatós szerepe lesz, s tudjuk, hogy minden válság gyökere erkölcsi válság.

Padányi-Frank Antal dr. előadó nagyon örül a hozzászólók véleményének. Felfogása szerint az ellenőrzést nem lehet s nem is kell a végletekig fokozni. A községi előljáróság valamelyik embere igazolja a jelölt szülőföldjére vonatkozó gyűjtését, s az elkészített előadás megtartását. A középiskolai osztályfőnöki órákról szerzett tapasztalatok nagyszerűek. Ha a tanítói hivatás óráit becsülettel oldjuk meg, akkor ez a felfogás feltétlenül önnevelésre vezet. S ebben az önnevelésben alakítom ki a magam világnézetét, melyben azt kell tudatosra tenni, hogy lényege vallásosság és hazafiasság. Elméletileg többet nem foglalkozhatott a világnézet kérdéssel, mert előadása így is nagyon hosszúra nyúlt; gyakorlatilag azonban az egész előadás a helyes világnézet kialakítására irányul. *Árpássy* Gyula gyakorlati kívánságai helyesek, de nem tartaná jóhatásúnak, ha tanárok otthonát látogatnák egyes tanulók. Ez sok félreértésre adhatna okot. Az I. ker. képzőben minden tanítójelölt felügyeletére bíznak egy gyakorlóiskolai tanulót, akit az illető otthon látogat. A tanárok felkérlik a szülőket, írják meg tapasztalataikat e látogatásokról, hogyan gyakorolják a jelöltek e látogatások alkalmával a társadalmi érintkezés formáit. Tagadhatatlan, ahogyan mi foglalkozunk most növendékeinkkel, azok is azzal a gonddal foglalkoznak majd a rájukbízott kicsinyekkel. Igen helyes, ha a tanítói hivatás óráira készülünk, készülni is kell komolyan, nemcsak tárgyilag,

hanem lélekben is. E mellett azonban mindig meg kell őrizni ezeknek az óráknak az alkalmoszerű jellegét. A siker annál biztosabb, minél jobban támogatják a tanítói hivatás óráinak ellátóit a többi kollégák. K. m. f. *Padányi-Frank* Antal dr. s. k. elnök, *Erdélyi* Olga s. k. titkár.

Levél Imre Sándor egyetemi tanárhoz. — Mélyen tisztelt Professor Úr! A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya legutóbbi ülésén elhatározta, hogy mélyen tisztelt Professor Úr 60. születése napjára mozgalmat indít és keresi a kapcsolatokat a Professor Úr barátaival, tisztelőivel, volt tanítványaival egy jubileumi ünnepség rendezése céljából.

A tervezett jubileum előkészületei közben jutott tudomásunkra az, amitől úgyis tartottunk, hogy mélyen tisztelt Professor Úr puritán egyénisége, jellege és felfogása ellene van mindenféle olyan ünnepségnek, mely személyének és munkásságának megérdemelt dicsőítésével jár. E nélkül pedig ez a jubileumi ünnepség nem múlhatott volna el, hiszen ezt elsősorban azért tartottuk volna meg, hogy mélyen tisztelt Professor Úr szakadatlanul tartó értékes munkásságára ismét rámutassunk.

Ismét rámutassunk azért, mert alig két éve, hogy harminc esztendő fcrdulója volt annak, hogy Méltóságodat a kolozsvári egyetem magántanárává habilitálta. Már ez a jubileumi évforduló lehetővé tette, hogy mindazok, akik ismerik mélyen tisztelt Professor Úr munkásságát, arról érdemben megemlékezzenek. Közéletünk egyik vezető egyénisége állapította meg éppen azt, hogy ez a magántanári habilitálás is már fiatalon érte Méltóságodat, mert „korán lehetővé tette, hogy Imre Sándor az egyetemi tan-széken kifejthesse a benne szunnyadó erőket“. Nem mi állapítottuk meg, hogy Méltóságod „emelkedett fel a nemzetnevelés elméletének eszméjéig — és — elméleti munkái is alapvetők irodalmunkban“. Az egész magyar nevelő társadalom mély hálára való kötelezettségét tolmácsolták pedig már két évvel ezelőtt Méltóságodnak azért, „hogy sok évtizedre megadta neki a tudatos és rendszeres munkaprogramm szilárdan kitűzött célpontjait“.

Jubilálták tehát már két esztendővel ezelőtt is mélyen tisztelt Professor Urat és most, mikor két eme két esztendő elmúltával hatvanadik élet-évéhez elérkezett, természetszerűnek kell érezze azt a kedvet és óhajt, hogy akik tisztelik, szeretik és nagyrabecsülik, megragadják az alkalmat, hogy tiszteletüknek, szeretetüknek, nagyrabecsülésüknek kifejezést is adjanak. Meg kellett volna engednie mélyen tisztelt Professor Úrnak azt, hogy mindezeket az érzéseinket egy jubileumi ünnepség kíséretében fejezhessük ki. Méltóságodnak azonban nem lettünk volna még a külsőségekben is megértő tanítványai, ha nem tiszteltük volna ama hallgatóg óhaját, hogy tekintsünk el olyan jubilálástól, mely tagjaink nagyobb számának megmozgatásával Méltóságod személyének az előtérbe való állítását demonstrálná. Jól tudjuk, hogy mélyen tisztelt Professor Úr ilyenfajta jubileumoknak mindig ellene volt és munkásságának méltánylását abban látta, ha eszméit, törekvéseit és célkitűzéseit megértve, minél szélesebb rétegekben terjesztik tovább és igyekeznek azokat megvalósítani. Méltóságod nem a szónak, a csillogásnak, a külső méltóságokat és kitüntetések kereső-
nek a megtestesülése, hanem a tettnek! Méltóságodnak az egyénisége is jó példakép a követésre — nemcsak a munkái és elvei. Hatvanadik születés-
napja alkalmából engedje meg, hogy mindezeket kifejezve ismételten biztosítsuk arról, hogy hűséges tanítványokként követjük az Általa megadott „tudatos és rendszeres munkaprogramm szilárdan kitűzött célpontjait“ és igyekvésünk lesz, hogy mint példaképet is kövessük. Egyben kívánjuk, hogy

a jó Isten továbbra is lássa el egészséggel, hosszú élettel, családjá, tisztelői és tanítványai boldogságára és örömére.

Maradunk mélyen tisztelt Professzor Úr iránti mély tiszteletünkkel és tanítványi ragaszkodással. Budapest, 1937. okt. 12. *Paddnyi-Frank* Antal dr. elnök, *Mesterházy* Jenő főtitkár. P. H.

Imre Sándor köszönő levele. — Budapest, 1937. X. 15. A Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesülete tek. Elnökségének, Budapest. — Igen tisztelt Elnökség! A rólam újból oly melegen szóló üdvözlő iratért igaz szívvel köszönetet mondok. A tek. Elnökség tudja: mily nagyra tartom az Egyesület munkáját, mert szívvel-lélekkel ragaszkodom a tanítóképzőintézetekhez; tudja: milyen elismeréssel, barátsággal és szeretettel nézem ezt a tanári sereget, benne sokat, akit személy szerint is barátomnak ismerek. Nem kell hát erősítenem, hogy az e körből jövő megemlékezésnek őszintén örülök s a köztünk levő régi kapcsolat újabb megerősítése bennem élénk visszhangra talál.

A tek. Elnökségnek és az egész Egyesületnek változatlan érzelmekkel tisztelő híve, *Imre Sándor*.

I R O D A L O M

Bassola Zoltán: Decroly pedagógiai rendszere. Budapest, 1937.

O. Decroly az újabb pedagógiai törekvések vezéregyéniségei közé tartozik. Iskolája magára vonta a figyelmet, a nevelésről vallott elvei, módszeres elgondolásai pedig élénk vitákat indítottak meg. Sokakat nem tudott meggyőzni, akik pszichológiáját, pedagógiáját ködösnek, tagolatlanak találják, viszont vannak intézmények, melyeknek keretében, különösen egyes tárgyak tanításában meggyőző sikerek tanúsítják igazságát. A vele való foglalkozás mindenestre tanulságos, mert sok mulasztásunkra és tévedésünkre hívja fel a figyelmet, s így hozzásegít a gyerekekről alkotott felfogásunk tisztulásához.

Hálásan kell fogadnunk azért Bassola Zoltán könyvét, aki vállalkozott arra, hogy Decroly rendszerének alapvető kérdéseit átfogó egységben ismertesse meg velünk. Az ilyen jellegű munkáknak kettős feladatuk van: a rendszer logikus teljességének megszerkesztése és a helyes, tárgyilagos, mindenre kiterjedő kritika. — Mindkét szempontból csak elismerésünket fogadhatja a szerző.

Kiindulva a lélektani alapvetésből, biztos logikai fonalon építi fel Decroly teljes nevelési rendszerét, mert szól az anyag kiszemeléséről, feldolgozásának módjáról, a nevelő játékokról, az erkölcsi nevelésről és a rendszer gyakorlati alkalmazásának lehetőségeiről, akadályairól. Úgy, hogy a könyv átolvasása után határozottan körvonalazott tudásunk van Decroly pedagógiájáról. S ezt annál többre kell becsülnünk, mert Decroly munkái, cikkei időben, témában, feldolgozásuk módszerében, megjelenési helyüket tekintve a legszétszórtabbak, a legváltozatosabbak. Nehéz vállalkozás a forrásokat felkutatni, s belőlük egységes, lépésről-lépésre haladó rendszert felvázolni. Szerző a forráskutatás terén mintaszerű lelkiismeretességgel járt el. Bibliográfiájából nem hiányzik a legkisebb cikk sem, mindent felkutatott, ami hozzáférhető volt.

Ez a lelkiismeretesség, s a tanulmány megírásában mutatkozó lendü-

let bizonyítékai, hogy a szerző mily odaadással dolgozott. De az odaadás nem gátolta meg, hogy éles tisztánlátással, tárgyilagos nyíltsággal rámutasson a Decroly módszer hiányaira, tévedéseire, egyoldalúságára. Bírálata szakszerű, helytálló, alapos. Csupán Decrolynak Herbarttal való összehasonlítását nem tartjuk jogosultnak, s nem oszthatjuk szerzőnek a „munkáról” vallott felfogását sem, mert szerintünk a munka nem „reánk kényszerített szükség”, hanem Decrolyval valljuk, hogy a munka énünk legmélyéből fakadó szükséglet.

Vegyük hozzá még azt is, hogy tudomásunk szerint ez az első nagyobbterjedelmű magyarnyelvű, átfogó ismertetése Decroly pedagógiájának, s kiváló útbaigazítója, segítője a globális módszer iránt érdeklődőknek. A szerző kiváló nyelvtudásánál fogva vállalkozhatnék Decroly jelentősebb munkáinak magyarnyelvű átültetésére is. *Erdélyi Olga.*

Orbán Dezső: *Az én földem.* Tamás Elemér rajzaival. (Könyvbarátok Kis Könyvei V. évf. I. sz.) Kir. M. Egyetemi Nyomda, Bpest, 1937, 283 l. Ara kötve: 3.80 P.

Az Angol Iparbank összeomlott. Elnökigazgatója, hogy a következőkétől szabaduljon, vagy talán azért, hogy hatalmas pénzemberekkel folytatott személyes tárgyalások útján megmentse, ami még menthető, — külföldre menekült. De itt maradtak a gondtalan jólétből egyik napról a másikra a legteljesebb nincstelenségbe zuhant gyermekei: a tizenhatéves Margit és a tizennégyéves Pista. Helyzetük súlyosságát fokozta, hogy anyjuk már régen meghalt, gazdag rokonaikra sem számíthattak, mert apjuk bankjának bukása azokat is érzékenyen megkárosította. De nincs veszve még minden. A messze idegenben ott küzd az édesatya a hitelezőkkel és kölcsönt fog kiharcolni, amellyel ismét talpra lehet majd állítani az összeomlott bankot. E helyett azonban egy nap fájdalmas hír érkezik: az édesatya szíve nem bírta az ádáz küzdelmet és már ott pihen ő is a hasznai temető friss hantja alatt.

A Rhédey-gyerekek egy távoli rokonuk, egy Bé-listás számellenőr hűvösvölgyi nyomorúságos viskójába kerültek. S itt virradt rájuk az új, a küzdelmes élet. Romlatlan lelkük, ifjú optimizmusuk egészséges lendülettel segíti át őket a lelki kríziseken s munkával, derék erőfeszítéssel kiverekedik a maguk számára a jövőt. Ezt a talpraállást mondja el élénk írói elképzeléssel, megragadó ábrázoló művészettel, sok romantikával és lelki megindultsággal az Egyetemi Nyomda *Könyvbarátok Kis Könyvei*-nek legújabb kötetében *Orbán Dezső*. Könyvéből a szórakoztatás mellett értékes nevelő hatás is árad: arról győzi meg ifjú olvasóit, hogy erős akarat, munka, kitartás és önbizalom a legnehezebb helyzetekből is győzelmesen segítik ki az embert. Orbán könyvét tehát haszonnal olvashatja az ifjúság. *M.*

Padányi-Frank Antal dr.: *A karakterológia (jellemtan) szerepe a nevelői munkában.* Különlenyomat a Magyar Tanítók Évkönyve „Előadások” c. kötetéből. Budapest, 1936.

A karakterológia kérdései iránti érdeklődés az újabb időkben igen erős lendületet vett. A legutóbbi másfél évtized alatt számos, szigorúan tudományos jellegű, vagy nagyközönségnek szánt népszerű karakterológiai munka jelent meg; de megállapítható az is ugyancsak, hogy ezeknek a könyveknek olvasótábora igen nagy, s számuk évről-évre fokozódik. Ugy látszik tehát, hogy a bő termés természetes szükségletet elégít ki. Érdemes ezen a jelenségen elgondolkozni. Korunk, melyet a zűrzavar, átmenet, aggódo bizonytalanság korának szokás nevezni, s embere, akit cinikusnak, talaját-

vesztettek, a technikai vívmányok bálványimádójának és múltó, a jelent narkotizáló szórakozások hajszolójának látunk és ostorozunk, olyan kérdések után nyúl, melyek, túl időn és téren, a tiszta emberinek, az értékkel teljes emberinek lényegét, tehát valami maradandót igyekeznek megragadni. Ebben a szellemi törekvésben tisztán látható, hogy az emberek vágyanak valami nemesebb lelkiség után, s amit a való élet szenvedélyes hullámaiban nem tudnak realizálni, azt igyekeznek legalább szellemi síkon megközelíteni. Bár jelentené ez a fellendülő érdeklődés egy, nemcsak tudományában, művészetében, civilizációjában, hanem legbensőbb lelkiségében is kultúrált emberiség megújulását.

Ez a lelki megújulás jórészt függ azoktól, akik tudatosan vallják és vállalják a nemesebb lelkiség kifejtésének misszióját, a pedagógusoktól. Elsősorban az ő érdeklődésükre számít az új tudomány. Mi sem természetesebb, minthogy egy olyan, nemcsak szakképzettség, hanem lelkület szempontjából is izig-érig pedagógus, mint *Padányi-Frank Antal dr.*, azonnal vizsgálata körébe vonja s keresi benne az értékesítés lehetőségeit.

Az igazi nevelő mindent a pedagógia szemüvegén át néz, mondja a szerző bevezetésében. S ez olyan érdekesen igaz. A sajátlagos nevelői gondolkodás megbocsátható egyoldalúsága nem engedi meg, hogy a körülöttünk zajló életjelenségeket l'art pour l'art objektivitással szemléljük, hanem valami eszményi haszonelvűséggel értékel mindent: milyen szolgálatot tesz ez vagy az a nevelés ügyének? a gyermeknek? Elősegíti-e a „nemes gyermek, nemes ifjúság, nemes felnőtt magyar ember” kialakítását, mint azt szerző előadásának végén, óhajtott eszményként megrajzolta. Ez az eszménykép vezeti őt a felvázolt 10 karakterológiai irány (metafizikai, életbölcseleti, vallásos, szociológiai, tipológiai, politikai, lélektani, szellemtudományi, etikai, pedagógiai) taglalásában és értékelésében is. Annál a tartalomnál fogva, mely nála a „nemes magyar ember” konstitutív jegyeit alkotja, természetes, hogy a vallásos szempontokkal telített karakterológiának tulajdonít legnagyobb értéket, mert, mint ahogy találoan mondja: „hogy az embernek mi a lényege, arra a legjobb feleletet akkor kapjuk, ha a következő kérdésre kérünk választ: Mi az ember rendeltetése?” Erre feleletet a Szentírás ad. Nem kicsinyli azoknak a munkáknak az értékét sem, melyek a „céh”-beli szaktudósok elméleti rendszerével nem dicsekedhetnek, s akiknek meglátásait életbölcseleti irány néven foglalja össze. Jelentőségüket abban látja, hogy gondolataik segítségével tudatossá tehetjük emberismeretünket, s ezen keresztül önismeretig, majd önnevelésre való képességig fejlődünk. A szociológiai irány eszmélteti a nevelőt a konstruktív világnézet kialakításának útjára; az etikai pedig arra, hogy „értékkel teljes én”-eket kell kibontakoztatnunk, akik az értékkel bensőleg egyesülnek.

A nevelői szempontból értékes karakterológia rendszerében tehát nem hiányozhatnak vallási, etikai, szociális és nevelői elvek, mert a karakterológiának lényegében gyakorlati célokat kell szolgálnia. Hiszen kiindulópontját is a gyakorlati élet egyik szükségletében: az emberismeretben látja. Valósággal biológiai elvű teszi, mikor azt mondja: az életfenntartáshoz szükség van emberismeretre is. E tétel realitásában sok igazság van. S ezt a reális szempontot igen helyesen értékeli *Kornis Gyula* politikai típusának ismertetésénél is. Általában több magyar szerző gondolatmenetével is bőven foglalkozik és sikerül a nagyszerű és alapvető külföldiek mellett is munkájuk értékét megláttatni.

Az ismertetett munka kiterjedelmű, de egy munka jelentőségét sohasem terjedelme, hanem célja és gondolatainak értéke adja meg. Ez a füzet pedig előttünk a legnemesebb cél, a gyermek, s a legnemesebb emberi tulaj-

donságok: vallásosság, erkölcs, szeretet, megértés, önismeret érdekében emel szót s az emberszeretetnek kér otthont a gyűlölet világában.

Erdélyi Olga.

Végh József: *A budapesti m. kir. állami óvónőképző-intézet százéves története.* Huszonkét képpel. A Dunántúl pécsi egyetemi nyomda r. t. Pécs, 1937. 134 lap.

Végh József könyvében a százéves magyar kiseddóvás történetét írja meg. Külön foglalkozik a magyar kiseddóvás megteremtőjének, korompai gróf Brunsvik Teréznek áldásos munkásságával, aki gyermekszerető, nemes lelkétől indítatva tettel is életre hívta az első magyarországi kiseddóvodát. Brunsvik Teréz áldozatkész munkásságának gyümölcse lett a Kiseddóvo-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület, amelynek jelentős munkásságát szemléletesen mutatja be a szerző eredeti okmányok, anyakönyvek, évkönyvek, közgyűlési határozmányok, jegyzőkönyvek, stb. alapján.

Ebben a fejezetben emlékezik meg Végh József gróf Festetics Leóról, aki 1837. okt. 7-én saját költségén létesíti az első kiseddóvóképző-intézetet Tolnán. Jelentőségére csak annyit legyen megjegyeznünk, hogy ez az alapítás nemcsak országos jelentőségű volt, hanem megelőztük Európa összes nemzeteit és mint elsők vagyunk a kiseddónevelés kérdésének szakszerű megoldásában. E mellé a képzőintézet mellé u. n. „példány óvóintézetet” (mintaóvodát) is szervezett. A nemes gróf a mindenkori igazgató fizetésére 4000 pforintos alapítványt tett. Ez a tolnai intézet volt a mai állami óvónőképző-intézetnek az őse.

Az 1843. év változást hozott, mert közgyűlési határozattal az óvóképzőt Pestre helyezte át. Először a Király-utcában lévő Müller-féle házban, majd a Valeró-utcában nyert elhelyezést az intézet.

A szabadságharc utáni idők a hanyatlás korát jelentik. Az Egyesület csak tengődik, a közöny olyan nagy, hogy még csak egy gyűlést sem tudnak tartani.

Végh József részletesen vázolja az akkori szervezetet és érdekes részeket mutat be a régi anyakönyvből. Az 1873. évtől a fellendülés kora következett és tartott 1891-ig. Ekkor veszi a kezébe a vezetést P. Szathmáry Károly, aki a kiseddónevelés legbuzgóbb harcosa volt. Végh külön fejezetben tárgyalja Szathmáry életét és munkásságát. P. Szathmáry célja volt olyan egyesületet teremteni, amely a főváros és vidék társadalmi erőit magába foglalja. Munkássága révén megalakul az Országos Kiseddóvédő Egyesület. Jelentős újítása az Egyesületnek az, hogy az eddigi egyéves képzés helyébe a kétéves lép. A Kiseddóvo-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület és az Országos Kiseddóvédő Egyesület az 1874. június 21-én tartott közgyűlés határozata értelmében összeolvad és az Országos Kiseddóvo Egyesület címet veszi fel. Első elnökei Tisza Kálmánné és Ürményi József lettek.

A mai intézet ünnepélyes fölszentelése 1877. január 21-én volt, amelyen megjelentek I. Ferenc József király és Erzsébet királyné is.

Ezután Végh az intézet belső szervezetének ismertetésére tér át. Ezt az ismertetést is nagy szaktudás jellemzi és aprólékos pontossággal, gondosan, kidolgozottan áll előttünk az intézet szervezete.

Ezután gyorsan peregnék az események. Az 1918. évben megtörténik az államosítás. A szerző foglalkozik az intézet és internátus átszervezésével és rámutat azokra a hiányokra, amelyek még mindig megvannak és amelyek pótlása elengedhetetlen feltétele a még eredményesebb óvónőképzésnek. Végül a négyéves óvónőképzéssel foglalkozva az egyes tantárgyak anyagát és beosztását ismerteti. Majd a százéves kiseddóvóképző-intézet igazga-

tőit és tanárait sorolja fel. Az intézet százéves fennállásának ideje alatt 4.071 kisdédóví, ill. kisdédóvónői oklevelet adott ki.

Végh József, aki 33 évig volt ennek az intézetnek a tanára, majd igazgatója, a könyv minden sorában a személyes tapasztalatok, bő és gazdag ismeretek tömegét nyújtja. Ez a könyv a legelhanyagoltabb nevelési területre, a kisdédnevelés nehéz munkájára világít rá. Megmutatja a kisdédnevelés szépségeit. Felhívja a nehéz, de eredményes, szükséges és reményteljes munkára a figyelmünket. Ez a könyv emlék azoknak, akik a kisdédnevelés születésekor a bölcsőnél állottak; vigasz azoknak, akik sötétben látják a jövőt és tanulmány nekünk, fiataloknak, akik a kisdédneveléssel és az erre való képzéssel foglalkozunk. A könyv minden sorából, minden betűjéből szeretet és melegség árad ki és koronája egyharmad század eredményes munkásságának. Köszönetet mondunk Végh Józsefnek értékes és hézagot pótló munkájáért.

Draskovits Pál.

Dr. Zuckermann Ferenc: *Iskolai egészségvédelem.* Megjelent a Sylvester irodalmi és nyomdai intézetben. Budapest, 1937. 158 lap s ára 3 pengő.

Örvendetes jelenség nálunk, hogy kiváló iskolaorvosaink újabban nagyobb írásművekben is foglalkoznak pedagógiával s azt különösen egészségi szempontból alakítják. Nem közömbös dolog, hogy az iskolákban eltöltött 6—18 esztendő milyen hatásal van a testre, lélekre egészségügyi tekintetben. Az iskolaorvosok nemes működésének már eddig is bámulatos eredménye van s ha tapasztalataik nemcsak egymásközt, de a nem szakembereknek is tudomására jutnak, rohamlépésekben haladunk a szebb jövő felé. Az eddig megjelent ilyen célú munkák, ha nem is teljesen tökéletesek — nem is lehetnek, hiszen első próbálkozások — de mindenesetre dicséretreméltók s elismerést érdemelnek. Minden kezdet nehéz, de ez adja a jövő alapját.

Szerzőnk fejtegeti, hogy korunk iskolája nem képzelhető el a tanulók és tanítók egészségének védelme nélkül. Az iskolai élet minden megnyilvánulását át kell hatnia az egészségvédelem elveinek. Vannak betegségek, amelyeket egyenesen iskolai ártalomnak tartanak, egyrésztük pedig az iskoláskor betegségei. A bajok kifejlődését az iskolának kötelessége megelőzni.

A könyv anyaga igen változatos. Tárgyalja a nevelés célját és tényezőit, értelmi nevelést, értelemvizsgálatot. Foglalkozik a tehetségvédelemmel, a túlterheléssel, szünetekkel, otthoni tanulással, tanítási idővel, osztályozással, órarenddel, tankönyvekkel. Tárgyalja az iskolaépületet, annak berendezését, tisztántartását, fűtést, világítást, szellőztetést, vízellátást, mosdót, fürdőt, iskolapadot stb. Behatóan ismerteti a szív, száj, fül higiéniáját, segélynyújtást, bőrápolást, beszédhibákat, táplálkozást, testmerést. Foglalkozik az iskolaorvos, iskolanővér, egészségőr, iskolapszichológus, iskolaigazgató működésével s végül az egészségvédelmi ismeretek terjesztésével. Érdekes, hogy a tanítóképzőkről, mely iskoláknak az egészségvédelem elsősorban érdeke, alig beszél.

A szerző sok anyagot gyűjtött össze, de a tanítóképzés szempontjából igen kevés új dolog akad közöttte. Annál értékesebb olyan iskoláknál működő tanerőknek, ahol a pedagógia, test- és élettan, esetleg egészségtan nem rendes tárgy. A jól tagolt műben minden iskolaegészségügyi kérdésre választ nyernek.

A munka igen jó összefoglalása az iskolai egészségvédelemnek s azért az érdeklődőknek melegen ajánlom.

Jaloveczky Péter.

H I R E K

Kornis Gyula díszdoktorrá avatása. — A közvélemény legnagyobbfokú helyeslésével találkozunk, hogy egyetemünk mind gyakrabban díszdoktorokká avatják szellemi életünk kiválóságait. A harmónia valóban megköveteli, hogy ne csak a kiváló fizikai teljesítmények részesüljenek ragyogó elismerésben. A laboratóriumokban, könyvtárakban, tudósok csendes dolgozószobáiban s a nemzet jövőjét kovácsoló fórumon éveken keresztül kifejtett lankadatlan munka is jogosan követeli a babért. A kivételesen nagyértékű tevékenység elismerését láttuk abban, hogy a pécsi Erzsébet Tudományegyetem dr. Kornis Gyula titkos tanácsosnak, egyetemi nyilv. rendes tanárnak, a képviselőház alelnökének a díszdoktorátust felajánlotta. A pécsi egyetem okt. 16-i ünnepi közgyűlésének különösebb fénye volt, amikor a díszdoktorrá avatás megtörtént. A tanítóképzői tanárság örömmel vette tudomásul a nagynevű filozófiai és pedagógiai író újabb kitüntetését.

Megbízatus. — A közokt. miniszter a tanító(nő)képző-intézetekben működő német és tót kisebbségi nyelvtanfolyamok tanulmányi felügyeletével dr. Lux Gyula bpesti áll. ttóképző-int. tanárt bízta meg.

Tanári alkalmazás. — A közokt. miniszter dr. Pál Sándor okl. tanítóképző-int. tanárt a jászberényi, Lugasy György okl. ttóképző-int. tanárt a kiskúnfélegyházi és Arany Lajos okl. ttóképző-int. tanárt a bajai áll. tanítóképző-intézetben óradijas helyettes tanári minőségben alkalmazta.

Személyi hírek, előadások. — A Rádió Mit nézzünk meg? c. előadássorozatában Mesterházy Jenő okt. 16-án a tabáni új parkot és környékét, okt. 30-án Kossuth, Deák és gr. Batthyány Lajos sírját ismertette. — Végh József ny. övönöképző-int. igazgató a Magyar Paedagógiai Társaság okt. 16-i felolvasó ülésén ünnepi megemlékezés keretében A magyar hisdedóvóképzés százéves évfordulója címen tartott történelmi értékű s nagy érdeklődéssel kísért előadást. — Mesterházy Jenő A régi vízivárosi temető címen adott elő nov. 2-án a Rádióban. — A Györi Szabadegyetemen az 1937—38. isk. év első felében a györi rk. tanítóképző tanárai közül előadásokat fognak tartani Polesinszky Jenő A légvédelem szolgálatában, dr. Szólás Rezső Puskin száz éve és Tibor István Korunk pedagógiai áramlatai címen.

Irodalmi szemle. — Cser János: Újabb magyar értelmességvizsgálatok (Magyar Paedagogia, XLVI. évf. 7—8. sz.). — Végh József: A budapesti m. kir. áll. övönöképző-intézet százéves története (Kisdednevelés, LXII. évf. 10. sz.). — Gyöngyössy Erzsébet: Beszélgetés a sőről. Beszélgetés a dió-, mogyoró- és manduláról. Vázlatok (U. o.). — Günther Jolán: Svájc ismeretése. Tanítási tervezet (Néptanítók Lapja, 70. évf. 20. sz.). — Mesterházy Jenő: A Kossuth Lajos-tér szobrai (Pedagógiai Szeminárium, VIII. évf. 2. sz.). —

Folyóiratunk egyik cikkének tartalmához. — Bálint Sándor kartársunk folyóiratunk októberi számában Az egyetemes történelem tanításának módja című dolgozatában a szocializmus szerepéről szólva a következőket is írta: „A szociáldemokrácia hazai történeténél fájdalommal mutatunk rá nemzeti társadalmunknak arra a megbocsáthatatlan mulasztására, hogy a munkásság megszervezését a zsidóságnak engedte át, amelynek nemzetközi szelleme, materializmusa, gyűlölködő fanatizmusa teljesen megfertőzte a mi ezakszervezeteinket.” — Nem szükséges különösebben hangsúlyoznunk, hogy a dolgozatnak ebben a mondatában, mint a többiben is, írójának egyéni véleménye és ítélkezése jut kifejezésre.

Fináczy Ernő egykori levele a tanítóképzés újjászervezésével kapcsolatban. — Most, hogy a tanítóképzés átalakítása küszöbön van, érdeklődésre számíthat az a levél, amelyet *Fináczy Ernő* egyet. tanár 1920-ban *Barcsai Károly* győri áll. tanítónőképző-int. tanárhoz intézett. Ismeretes, hogy a világháború után a tanítóképzés újjászervezése sokat foglalkoztatta Egyesületünket. Folyóiratunkban s azon kívül is több cikk és tanulmány jelent meg erről a kérdéstről. *Barcsai Károly* is írt ilyen tanulmányt, amely *A magyar tanítóképzés újjászervezése* címen 1921-ben külön füzetben is megjelent. Dolgozatának kiadása előtt kikérte *Fináczy Ernő* egyetemi tanár véleményét. A professor a következő levélben válaszolt: „Tisztelt Barátom! Dolgozatát figyelmesen átolvastam s részletes megjegyzéseimet a sok szélére írtam. Az egészet méltóztassék értekezés alakjába önteni s mindenesetre a tanterv megokolásával kiegészíteni. Egy órarendi táblázat nem születhetik meg úgy, mint a Zeus fejéből kipattant Pallas Athéné: ki kell fejteni, miért így és nem máskép? — A munkálat érdekes tanulmány-nak ígérkezik s elméleti szempontból figyelmet érdemel, de az ú. n. főiskolai tagozat nem az, amire most Magyarországnak szüksége van. On nem egy tanítóképző-intézet felső tagozatát, hanem egy paedagogiai akadémiának vagy paedagogiai egyetemi fakultásnak a körvonalait rajzolta meg. Nem gondolja, hogy az összes állami képzőknek ily módon való átszervezése lehetetlenség? Szívesen üdvözlí szerető tanára: *Fináczy*. 1920. XII. 21.”

A tanítónőképzés reformja a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségében. — A Szövetség okt. 4-i értekezletén, a nőneveléssel foglalkozva, közvetve a tanítónőképzés kérdéseit is érintette. Dr. *Pataky Mária* tanügyi titkár szerint a nőket már az iskolában úgy kell nevelni, hogy a háztartásban, az őstermelésben és a női iparágakban életlehetőséget találjanak. Dr. *Némethy Rózsa* és dr. *Müller Anna* tanárnők a háztartási oktatás rendszeresítését s a gazdasági kiképzést sürgették. Kivált a főzésnek a tanítónőképzőkben való bevezetését hangoztatták. *Undi Mária* az iskolai kézimunkaoktatás fontosságát emelte ki. Ennek tanítása hazánkban, ahol az ország lényeges jövedelmét a népművészeti alapú háziipar adja, — felelősségteljes dolog. Minden iskolatípusnak más tartalmú legyen a kézimunkaoktatása; a polgári életre nevelő iskola a célszerű munkákkal foglalkozzék elsősorban és alaposan. A tanítónőképzőknek a népművészeti formák tanulásával, megértésével kell törődniök. Azért közép- és középfokú iskolák tanárnői csupán művészi kiképzésű, de helyes ipartudással is rendelkező egyének lehessenek. — A népművészet központjain és háziipari telepeken szakfelügyeletnek kellene működnie.

Az I. ker. áll. tanítóképző népművelési előadásai. — Az I. ker. tanítóképző igazgatósága és tanári testülete a f. isk. évben is megrendezi az előző isk. években olyan szép sikerrel járó népművelési előadásait. Minden előadásnak szórakoztató kísérő műsora is lesz. Az előadások idej középonti tárgya a magyarság szellemi élete. A tervbevett előadásorozat keretében októberben *Vincze Sándor* tartott előadást a helyes magyarságról, novemberben dr. *Kelemen József Magyar szólások és közmondások* címen ad elő. A további előadók és előadások: decemberben *Jaloveczky Péter: A magyar nép virágai*; januárban *Tscheik Ernő: A magyar nép művészete*; februárban dr. *Prochaska Ferenc: Magyar néprajz*; márciusban *Nagy Ferenc: A magyar jellem* (br. Wesselényi).

Az óvónőképzés századik évfordulója. — Gróf Festetics Leó áldozatkész adományából 1837. október 7-én megnyílt Tolnában az első kisdedővőképző-intézet. Nemcsak hazánkban, de az egész világon ez volt az első iskola, ahol rendszeresen és intézményesen gondoskodtak a kisdedővőkről.

Ennek a nagyjelentőségű eseménynek századik évfordulóját lelkesen ünnepelték meg a magyar kisdiednevelők. Az ünnepségek sorát okt. 7-én Tolnán a Déldunántúli Óvókor közgyűlése nyitotta meg. Ennek a keretében Végő József tanügyi főtanácsos, az áll. óvónőképző nyug. igazgatója ismertette az óvónőképzés százéves történetét. Ezután az ország minden részéből összegyűlt óvónők, a négy óvónőképző-intézet képviselői résztvettek a Tolna község közönsége által a község háza falába helyezett emléktábla leleplezési ünnepségén. Itt az óvónőképző-intézetek nevében Mácsay Károly óvónőképző-int. tanár mondott ünnepi beszédet. A századik évfordulóról szóló megemlékezés azután okt. 17-én Budapesten folytatódott. A Kisdiednevelők Országos Egyesülete ugyanis az áll. óvónőképző lépcsőházának falába márvány-emléktáblát helyeztetett, melynek felirata röviden összefoglalja az óvónőképzés egész történetét. Ennek a táblának leleplezési ünnepségére díszes közönség gyűlt össze. Végő József egyesületi elnök lelkes beszédben méltatta az alapító gróf kiváló érdemeit. Fekete József intézeti igazgató pedig, átvéve az emléktáblát, beszédében rámutatott arra, hogy milyen boldog az intézet, amelynek falairól ilyen nagy értékű történelmi dokumentumok segítik a mindenkor tanári testületet nagyfontosságú nevelői munkájában. Az ünnepséget az emléktábla megkoszorúzása és értékes szavaltok fejezték be.

Növendékeink sikerei az atlétikában. — A KISOK által leányok számára rendezett első őszi atlétikai versenyen 404 cm-es ugrással a távolugrás egyéni győztese Zana Kornélia, a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet III. oszt. növendéke lett, harmadik helyen pedig 379 cm-es ugrással Kurucz Márta ugyanezen intézet ugyancsak III. oszt. növendéke végzett. — A kecskeméti ref. jogakadémia által Kecskemét—Kiskúnfélegyháza városok között okt. 16-án rendezett atlétikai viadalt, habár Kecskemét színeit országoshírű atléták is képviselték, Kfélegyháza nyerte. A győzelem legfőképpen az áll. tanítóképző kitűnően szereplő versenyzőinek köszönhető. Az általuk elért eredmények a következők: 100 m futás, első Lak Károly V. o., ideje 11.1 mp; 200 m futás harmadik Ray Rudolf V. o., idő 25 mp; 400 m első Lak Károly 56.2 mp, harmadik Molnár Sándor IV. o. 61 mp; távolugrásban első Lak Károly 594 cm; rúdugrásban első Angyal Vilmos IV. o. 280 cm; súlylökésben első Györök Zoltán IV. o. 1221 cm; diszkoszvetésben első Györök Zoltán 3733 cm, harmadik Mesterházy Csaba IV. o. 3034 cm; gerelydobásban első Györök Zoltán 4388 cm, második Mesterházy Csaba 4004 cm; 10 × 200 méteres stafétában első Félegyháza 4,18.2 mperces eredménnyel, melyben az intézet részéről Lak Károly, Lovas Ferenc, Gyenes János, Ray Rudolf, Csizmadia István és Molnár Sándor növendékek vettek részt. A versenyt Félegyháza 73 : 50 pontarányban nyerte. A kfélegyházi áll. tképző növendékeinek átütő erejű szereplése Tulit Péter testnevelő tanár kiváló hozzáértését és odaadó munkáját bizonyítja.

Hány tanítónő kapott oklevelet az 1936—37. iskolai évben? — Tanítónőtermelésünk csúcsteljesítményét az 1932—33 isk. évben érte el, amikor 1380 új tanítónő hagyta el az intézetek küszöbét. Azóta, habár nem nagymértékű, állandó csökkenés mutatkozik. Az 1936—37. isk. évben az okl. tanítónők száma 1112-re apadt. Az apadás valójában nagyobb, mint amilyennek a pusztá számadat mutatja, mert amíg az előbb jelzett iskolai évben még több olyan intézet volt, amelyeknek felső évfolyamai még nem működtek, ahonnan tehát okl. tanítónők még nem kerülhettek ki, addig az elmúlt iskolai évben már minden intézet teljes volt s így tanítónőket bocsátott ki szárnyai alól. Az 1936—37. isk. évben az állami inté-

zetekből 167, a rk. intézetekből 762, a ref. intézetekből 146, az egy év. intézetből 21 s az egyetlen zsidó nőképzőből 16 tanítónő került ki. Legkevesebben, tizenöten a veszprémi rk. tanítónőképzőben végeztek, a végzettek legmagasabb száma 54 volt a debreceni ref. intézetben. Egy-egy intézetből átlag 30 tanítónő került ki. A végzett tanítónők száma intézetenként a következő volt: Baja rk. 23, Bp. II. ker. áll. 35, Bp. II. ker. rk. 30, Bp. IV. ker. rk. 52, Bp. VI. ker. rk. 50, Bp. VII. ker. áll. 48, Bp. IX. ker. rk. 33, Bp. XI. ker. rk. 32, Cinkota áll. 37, Debrecen rk. 27, Debrecen ref. 54, Dombóvár rk. 24, Eger rk. 33, Esztergom rk. 37, Győr áll. 37, Győr rk. 23, Kalocsa rk. 18, Kecskemét rk. 20, Kecskemét ref. 30, Kfélégyháza rk. 23, Kisvárdra rk. 27, Kőszeg rk. 28, Miskolc rk. 42, Miskolc izr. 16, Nyíregyháza ref. 41, Pápa rk. 28, Pápa ref. 21, Pécs rk. 34, Sopron (Isteni Megv. Leányai) 31, Sopron (Orsolyiták) 17, Szarvas ev. 21, Szeged rk. 40, Székesfehérvár rk. 33, Veszprém rk. 15, Zalaegerszeg rk. 18, Zsámbék rk. 24.

Az 1936—37. isk. évben kiadott tanítói oklevelek száma. — Hazánk 19 tanítóképző-intézetében az 1936—37. isk. évben *ötszázhatvannégyen* kaptak tanítói oklevelet. A kiadott oklevelek száma most már hét év óta csökken. Nagyobb számbeli apadás most következett be. 1934—35-ben még 649, 1935—36-ban 647 volt a kiadott oklevelek száma, most pedig közel százal kevesebb: 564. Az előző isk. évben még átlag 34 ifjú tanító került ki egy-egy intézetből, a legutolsóban már csak 29,6. Az 1935—36. isk. évben az egri rk. képző haladt az élen 56 végzett tanítóval, a mult isk. évben a nagykőrösi ref. tanítóképzőé volt az elsőség, ahonnan 51 új tanító került ki. Utána a szegedi róm. kat. és a debreceni ref. tanítóképző következett 40—40 tanítóval. Legkevesebben a bpesti izr. és a jászberényi áll. tanítóképzőben végeztek: tizennyolcan, illetőleg tizenkilencen. Egyébként a kiadott oklevelek száma intézetenként a következő (a zárójelbe tett számok az előző isk. évi oklevelek számát jelzik): Baja áll. 26 (29), Bp. áll. 28 (47), Bp. izr. 18 (18), Debrecen ref. 40 (36), Eger rk. 32 (56), Esztergom rk. 30 (29), Győr rk. 20 (30), Jászberény áll. 19 (35), Kalocsa rk. 34 (19), Kfélégyháza áll. 30 (26), Kőszeg áll. 22 (32), Miskolc evang. 32 (46), Nagykőrös ref. 51 (53), Nyíregyháza áll. 27 (28), Pápa áll. 29 (38), Pécs rk. 32 (27), Sárospatak ref. 29 (30), Sopron evang. 25 (30), Szeged rk. 40 (38).

Nyugtázás. — Tagdíjat fizettek: Woháner Dezső az 1930., 1931., 1932., 1933., 1934., 1935., 1936. és 1937. év I. és II. felére; Szemerédi János az 1934. év I. és II. felére; dr. Szegi Ödön 5.— P-t az 1935. év I. felére; Kaposi Károly az 1935. év II. felére; Brunovszky Rezső az 1936. év I. és II. felére; Zoltán Géza az 1936. év II. és az 1937. év I. és II. felére; Répay Dániel az 1937. év I. és II. felére; a szegedi rk. tanítónőképző-intézet igazgatósága az 1938. év I. és II. felére és végül dr. Gábrriel Pál az 1933. és 1934. év I. és II. felére. — Budapesten, 1937. évi október hó 20-án. *Frigyes Béla* pénztáros.

A szerkesztő az egyes lapszámokat mindenkor a megelőző hónap *huszadikán* zárja le.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.